

# Forbruker-, likestillings- og familiepolitikk – hva skjer i Brussel?

## Halvårsrapport januar 2020

Forbruker-, likestillings-, familie- og oppvekstråd Joachim Nilsen Frislid  
EU-delegasjonen, Brussel, 28. januar 2020

### Innhold

|                                                                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1 Noen store linjer – høsten 2019 og våren 2020 i Brussel .....                                                   | 3  |
| 1.1 Tidenes første kvinnelige kommisjonspresident – og nesten likestilt Kommisjon .....                           | 3  |
| 1.2 «En Union som legger lista høyere» – von der Leyen-kommisjonens planer .....                                  | 4  |
| 1.3 Hvem bør vi følge med på i den nye Kommisjonen?.....                                                          | 5  |
| 1.4 Kroatisk formannskap i Rådet: Befolkningsnedgang og ungdom, likestilling i arbeidslivet, barnefattigdom ..... | 8  |
| 2. Forbrukerfeltet .....                                                                                          | 9  |
| 2.1 «European Green Deal» – det grønne skiftet .....                                                              | 9  |
| 2.2 «A Europe fit for the digital age» - det digitale skiftet .....                                               | 10 |
| 2.2.1 Nytt regelverk for digitale tjenester («digital services act») - plattformer .....                          | 11 |
| 2.2.2 Kunstig intelligens og automatiserte beslutningsprosesser .....                                             | 12 |
| 2.2.3 Kommunikasjonsvern .....                                                                                    | 13 |
| 2.2.4 Sammendrag av digitale kontrakter .....                                                                     | 14 |
| 2.3 Direktiv om beskyttelse av forbrukernes kollektive rettigheter .....                                          | 14 |
| 2.4 Omnibusdirektivet (eller Moderniseringsdirektivet for forbrukervernregelverk) .....                           | 15 |
| 3 Likestilling og ikke-diskriminering .....                                                                       | 16 |
| 3.1 Kommisjonens planer .....                                                                                     | 16 |
| 3.2 Prioriteringer fra det kroatiske rådsformannskapet .....                                                      | 17 |
| 3.3 Noen overordnede trekk for europeisk likestillingspolitikk .....                                              | 17 |
| 3.3.1 Diskusjon om framtidig likestillingspolitikk .....                                                          | 17 |
| 3.3.2 Oppdaterte tall for likestilling i Europa .....                                                             | 19 |
| 3.4 Strategi for kjønnslikestilling 2020 - 2024 – likelønn .....                                                  | 20 |
| 3.4.1 Likelønn .....                                                                                              | 21 |
| 3.5 Mennesker med funksjonsnedsettelse .....                                                                      | 21 |
| 3.6 Regelverksforslag .....                                                                                       | 23 |
| 3.6.1 Nytt ikke-diskriminerings-/likestillingsdirektiv .....                                                      | 23 |
| 3.6.2 Kjønnrepresentasjon i bedriftsstyrer (Women on Boards).....                                                 | 24 |
| 3.7 Vold i nære relasjoner – Istanbul-konvensjonen, hatefulle ytringer m.m. ....                                  | 25 |
| 3.7.1 Istanbul-konvensjonen .....                                                                                 | 25 |

|                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.8 LHBT-personer .....                                                                  | 26 |
| 3.9 Rettighets- og verdiprogrammet .....                                                 | 27 |
| 3.10 Overgang til kvalifiserte flertallsavgjørelser på ikke-diskrimineringsfeltet? ..... | 27 |
| 4 Barne-, ungdoms- og familiepolitikk .....                                              | 28 |
| 4.1 Kommisjonens planer .....                                                            | 28 |
| 4.2. Prioriteringer fra det kroatiske rådsformannskapet .....                            | 28 |
| 4.3 Barn .....                                                                           | 30 |
| 4.3.1 Barns rettigheter .....                                                            | 30 |
| 4.3.2 Barnefattigdom .....                                                               | 31 |
| 4.4 Ungdom .....                                                                         | 32 |
| 4.4.1 Europeisk ungdomsgaranti .....                                                     | 32 |
| 4.4.2 Europeisk ungdomsstrategi .....                                                    | 33 |
| 4.4.3 Erasmus+ .....                                                                     | 33 |
| 4.4.4 Det europeiske solidaritetskorpsset .....                                          | 34 |
| 4.4.5 Ny database for ungdomsstatistikk .....                                            | 34 |
| 4.5 Familie .....                                                                        | 35 |
| 4.5.1 Direktiv om balanse mellom arbeid og privatliv ( <i>Work-Life Balance</i> ) .....  | 35 |
| 4.5.2 Foreldrepermisjon – dom mot Norge .....                                            | 36 |
| 4.5.3 Trygdekoordineringsforordningen .....                                              | 36 |

## 1 Noen store linjer – høsten 2019 og våren 2020 i Brussel

### 1.1 Tidenes første kvinnelige kommisjonspresident – og nesten likestilt Kommisjon

Ursula von der Leyen ble i desember 2019 EUs første kvinnelige kommisjonspresident. Hun er en politisk tungvekt fra Tyskland, som har sittet i alle Angela Merkels regjeringer, blant annet som familieminister og nå sist som forsvarsminister. Von der Leyen hadde opprinnelig en ambisjon om at det for første gang skulle være like mange kvinner som menn i den politiske toppledelsen i Kommisjonen, men endte til slutt opp med 15 menn og 11 kvinner blant de nye kommissærene. Hun leder like fullt en Kommisjon med historisk kjønnsbalanse: Fra 1958 til desember 2019 har det vært 183 kommissærer, men bare 35 av disse har vært kvinner. Von der Leyen fokuserer i tillegg på kjønnsbalanse internt i den enkelte kommissærs politiske ledelse (kabinettene). Hun har dessuten satt som mål at det skal være lik kjønnsrepresentasjon på alle nivåer i embetsverket i Kommisjonen når mandatperioden hennes utløper i 2024.

Etter at våren 2019 var preget av valget til nytt Europaparlament, handlet Brussel-høsten mye om å få på plass en ny Kommisjon. Gjennom Det europeiske råd utpekte medlemslandene Von der Leyen allerede 2. juli til påtroppende kommisjonspresident, og etter framdriftsplanen skulle hun tiltre stillingen sammen med resten av sin nye Kommisjon 1. november 2019. Det hører imidlertid med til historien at Europaparlamentet i utgangspunktet ikke ønsket henne som kommisjonspresident. Parlamentet hadde nemlig lagt stor prestisje i sitt egendefinerte «toppkandidatsystem», som gikk ut på at hver politisk gruppe i Parlamentet utpekte en toppkandidat før parlamentsvalget, og at kandidaten fra den gruppen som ble størst i valget skulle innstilles som kommisjonspresident. Medlemslandene aksepterte imidlertid ikke de aktuelle toppkandidatene, og valget av kommisjonspresident ble dermed en maktkamp mellom medlemslandene og Parlamentet. Det følger av EUs regelverk at selv om det er Rådet som innstiller kandidater til dette vervet, må Parlamentet godkjenne den samlede politiske toppledelsen før den kan innta taburettene. Veien mot slik godkjenning går gjennom en grundig prosess, som kan stille store krav til håpefulle kommissærkandidater. Europaparlamentarikerne stiller først hver kandidat skriftlige spørsmål og deretter gjennomføres muntlige høringer i de relevante Parlamentskomiteene. Høsten 2019 var det tre kandidater som ble forkastet av Parlamentet. Frankrike, Romania og Ungarn måtte alle utpeke nye kommissærkandidater, og dette medførte nye tidkrevende prosesser.

27. november 2019 godkjente Parlamentet til slutt von der Leyens samlede politiske toppledelse (*college of commissioners*), med 461 stemmer for, 157 stemmer mot og 89 blanke stemmer. Den nye Kommisjonen ble dermed støttet av 65% av Europaparlamentarikerne, noe som er et sterkt mandat. Den foregående Juncker-kommisjonen fikk til sammenligning 423 stemmer i 2014. Avstemningen 27. november viser dessuten sterk politisk støtte til von der Leyen sammenlignet med avstemningen 16. juli, da Parlamentet godkjente henne som påtroppende Kommisjonspresident. Hun trengte da støtte fra et kvalifisert flertall, som innebar minst 374 parlamentarikere. Hun endte opp med å bli valgt «med et nødskrik»: 383 parlamentarikere stemte for, 327 stemte mot og 22 avsto fra å stemme. Dette innebar en margin på bare 9 stemmer.

Etter godkjenningen i Parlamentet ble den nye Kommisjonen formelt utnevnt av Det europeiske råd 29. november. Den tiltrådte så 1. desember. Mandatperioden er 1. desember 2019 til 31. oktober 2024. Toppleidelsen består av en kommissær fra hvert av EUs 27 medlemsland, inkludert von der Leyen selv, som er Tysklands representant. Storbritannia er ikke representert, ettersom landet ser ut til å forlate EU 31. januar 2020.

## 1.2 «En Union som legger lista høyere» – von der Leyen-kommisjonens planer

Hovedretningen for den nye Kommisjonen ble definert i Ursula von der Leyens "[politiske retningslinjer](#)" av 16. juli 2019. Dette dokumentet har litt ulike titler på forskjellige EU-språk (for eksempel engelsk: «*a Union that strives for more*» fransk «*une Union plus ambitieuse*» og nederlandsk «*een Unie die de lat hoger legt*»), men det er uansett tydelig pro-europeisk. Retningslinjene viser at Kommisjonen særlig vil fokusere på forsvar av rettsstatsprinsipper, mer demokrati på EU-nivå, en ambisiøs klimapolitikk, større sosial rettferdighet, digitalisering, likestilling og europeisk internasjonalt lederskap.

Flere tiltak på det sosiale området er allerede i støpeskjeen. Noen av disse omtales i meldingen "[et sterkt sosialt Europa](#)", som kom 14. januar 2020, og som utdyper de politiske retningslinjene. Meldingen tar utgangspunkt i Kommisjonens flaggsaker om at Europa må svare på store utfordringer knyttet til «grønne», «digitale» og «demografiske» omstillinger. I møte med disse «skiftene» ønsker Kommisjonen å ta vare på europeiske velferdsmodeller, sosial rettferdighet, likestilling og evnen til verdiskaping. Dette skal gjøres ved hjelp av [Den europeiske søylen for sosiale rettigheter](#). Meldingen slår blant annet fast at Kommisjonen vil legge fram en handlingsplan for å gjennomføre sosiale rettigheter tidlig i 2021.

For BFD og KUD kan det være interessant at flere saker om likestilling og familiepolitikk inngår i Kommisjonens planer, som antydnet i de politiske retningslinjene og utdypet i meldingen av 14. januar. Disse sakene er omtalt mer i detalj i de aktuelle kapitlene senere i denne rapporten, her er en samlet oversikt:

- **Sosial rettferdighet** er en av seks hovedsaker. Økonomien skal være til for folket, ikke omvendt. Kommisjonen vil blant annet:
  - **Foreslå tiltak for å styrke den europeiske ungdomsgarantien i siste halvår 2020.** Målet er å **gi flere unge bedre arbeids- og karrieremuligheter**, spesielt utsatte unge, som ungdom med funksjonshemming, immigrasjonsbakgrunn og unge foreldre. Den europeiske ungdomsgarantien, som i de siste 5 årene skal ha hjulpet 3,5 millioner unge inn i utdanning og arbeid, skal gjøres til et permanent virkemiddel mot ungdomsarbeidsløshet. Budsjettet til ungdomsgarantien forslås økt og det planlegges rapporteringsforpliktelser for å sikre gjennomføring i alle medlemsland.
  - **Gjøre Erasmus+ lettere tilgjengelig for ungdom med begrensede muligheter**, slik at det kan bli mer inkluderende. Kommisjonen støtter også Europaparlamentets forslag om å tredoble budsjettet til Erasmus+ gjennom EUs kommende langtidsbudsjett.
  - **Foreslå en europeisk barnegaranti i 2021.** Denne skal styrke arbeidet mot barnefattigdom ved å sikre alle barn tilgang til grunnleggende tjenester. Den vil rette seg mot barn som lever i fattigdom eller er sosialt ekskludert.
  - Hjelp foreldre og omsorgspersoner med å **balansere arbeid og privatliv.** Kommisjonen vil fokusere på gjennomføring av det nye regelverket om «*Work-Life Balance*», som er ment å bidra til å få flere kvinner inn i arbeidslivet og til jevnere fordeling av omsorgsoppgaver i europeiske familier.
  - Bruke finansiering fra det europeiske sosialfondet til å styrke kvalitet og tilgang på **utdanning og omsorg i tidlige barndomsår.**
  - Legge fram en rapport om **konsekvenser av demografiske endringer** i første kvartal 2020. Rapporten vil bli fulgt av et diskusjonsnotat («*green paper*») om aldring, også i første kvartal 2020, og en «visjon for distriktsområder» i 2021.
- **Likestilling** er en hovedprioritet og ses som en grunnleggende forutsetning for økonomisk vekst. Kommisjonen vil styrke arbeidet for inkludering og likestilling «på alle måter, uavhengig

av kjønn, etnisk opprinnelse, religion, tro, funksjonshemming, alder eller seksuell orientering», blant annet ved å:

- Forslå en europeisk **strategi for kjønnslikestilling i løpet av første kvartal 2020**. Strategien skal være et virkemiddel i arbeidet mot kjønnsbaserte lønnsforskjeller og ulikheter i pensjonsinntekt, blant annet gjennom bindende tiltak for større åpenhet om lønn, fremme kvinners deltagelse i arbeidslivet og kvinneandelen i ledende stillinger i næringsliv og organisasjoner.
  - Legge fram en ny europeisk **strategi for funksjonshemmede i 2021**. Den skal bygge på evalueringer av den europeiske strategien for funksjonshemmede 2010-2020. Kommisjonen vil også fortsette arbeidet med å gjennomføre FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter.
  - Jobbe for å komme i mål med ny **antidiskrimineringslovgivning**. Kommisjonen foreslo allerede i 2008 et direktiv om forbud mot diskriminering i forhold utenfor arbeidslivet på grunnlag av religion eller tro, funksjonsnedsetting, alder eller seksuell orientering. Så langt har det imidlertid ikke vært mulig for medlemslandene å bli enige om en felles posisjon i denne saken.
  - Jobbe for å få vedtatt forslaget til direktiv om **kvinner i bedriftsstyrer** (*women on boards*). Slik lovgivning fikk von der Leyen gjennomført nasjonalt da hun var tysk familieminister. Kommisjonen la fram et direktivforslag om kvinnerepresentasjon i bedriftsstyrer i 2012, men saken har vært blokkert i Rådet etter dette.
  - Fortsette arbeidet mot **vold mot kvinner og vold i nære relasjoner**. Det skal fortsatt være en prioritet for Kommisjonen å jobbe for at EU kan tiltre **Istanbul-konvensjonen** mot vold i hjemmet.
  - Legge fram tiltak for **likestilling og inkludering av rom** i fjerde kvartal 2020. Dette vil bygge på erfaringer fra FNs rammeverk for nasjonal integrering av rom fram til 2020.
- **Digitale spørsmål** står sentralt, blant annet på **forbrukervernfeltet**. Kommisjonen ønsker at Europa skal være ledende i overgangen til «en ny digital verden». Noen store saker vil være:
    - Von der Leyen har sagt at hun i løpet av sine første 100 dager skal legge fram forslag til **lovgivning om kunstig intelligens**. Fokus skal være på etikk og på hvordan *Big Data* kan bidra til velferdsutvikling.
    - Kommisjonen vil legge fram forslag til **lovgivning om digitale tjenester** for å oppgradere regelverket om ansvar og sikkerhet for **digitale plattformer**, tjenester og produkter.

Kommisjonen forventes for øvrig å legge fram sitt årlige arbeidsprogram onsdag 29. januar 2020. Dette vil sannsynligvis inneholde noe mer detaljert informasjon om forslag Kommisjonen har på tegneblokka.

### 1.3 Hvem bør vi følge med på i den nye Kommisjonen?

Porteføljen til medlemmene av den politiske toppledelsen i den nye Kommisjonen er satt sammen med tanke på å «bryte ned siloer» mellom ansvarsområder og fagfelt. For BFD og KUDs del innebærer dette at det kan være grunn til å følge med på flere av kommissærenes arbeid. Her er 9 kommissærer som fremstår som spesielt relevante på feltene likestillings-, forbruker- og familiepolitikk:

- **Helena Dalli – likestilling, ikke-diskriminering, funksjonshemmedes rettigheter**

Dalli (fra Malta) er EUs aller første kommissær for likestilling. Hun leder en nyopprettet **Task Force for likestilling**, som foruten deler av embetsverket i generaldirektoratet for justis og forbrukere består av medarbeidere fra andre relevante deler av Kommisjonen. Dallis portefølje er delt inn i (1) **ikke-**

**diskriminering** (som blant annet omfatter arbeid med nytt regelverk for ikke-diskriminering utenfor arbeidslivet), (2) **kjønnslikestilling** (blant annet utarbeidelse av en europeisk **likestillingsstrategi 2019-2024**) og (3) **funksjonshemmedes rettigheter** (Dalli skal særlig bidra til gjennomføring av FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter (UNCRPD) og lede arbeidet med EUs 2010-2020-strategi for funksjonshemmede, samt arbeidet med ny strategi for perioden etter 2020). Hun har også ansvaret for deler av **EUs flerårige program for rettigheter og verdier** (Daphne-delen om bekjempelse av vold mot kvinner og deler av programmet for «likhet, rettigheter og likestilling»). Dalli skal lede Kommisjonens arbeid med å innarbeide kjønnslikestilling som sektorkryssende hensyn (**«gender mainstreaming»**). Dette er relevant både for Kommisjonens arbeid internt i Europa og internasjonalt. **FNs bærekraftsmål** er viktige for Kommisjonen, og to av disse gjelder Dallis portefølje (mål 5 «kjønnslikestilling» og mål 10 «redusere ulikheter»). Hun vil her samarbeide nært med Jutta Urpillainen, kommissær for internasjonalt samarbeid.

- **Didier Reynders – forbrukervern, bærekraftig forbruk, digitalisering**

Reynders (fra Belgia) er justiskommissær og skal lede Kommisjonens arbeid med **forbrukervern**. Oppdragsbrevet hans framhever **grensekryssende** og **digitale** forhold som spesielt viktige. Reynders skal legge til rette for at **forbrukere kan bidra i de grønne og digitale skiftene**, som er hovedprioriteringer for den påtroppende Kommisjonen. I høringen i Europaparlamentet 2. oktober 2019 pekte han på flere muligheter for å «dytte» forbrukere mot mer **bærekraftig forbruk** gjennom forbrukerpolitikken. Reynders vil arbeide for rask vedtagelse av forslaget til direktiv om **beskyttelse av forbrukeres kollektive rettigheter**. **Håndheving** av eksisterende regelverk skal også prioriteres. Reynders er videre ansvarlig for Kommisjonens arbeid med **personvernforordningen** (GDPR) og han skal fremme den europeiske personvernregelverket som «global modell». Han skal også bidra til å utarbeide lovgivning om **kunstig intelligens**, og sikre at grunnleggende rettigheter ivaretas i regelverksutviklingen på det **digitale** området. Reynders skal også bidra i arbeidet med ny **likestillingsstrategi**, særlig for å sikre at grunnleggende verdier og rettsstatsprinsipper ivaretas. Han har også ansvaret for flere politikkområder der ikke-diskriminering står sentralt, som rettigheter for **ofre for vold i nære relasjoner**. Sammen med kommissærene Dalli og Suica, har han ansvar for deler av **EUs flerårige program for rettigheter og verdier** (grunnleggende rettigheter og verdier, personvern, borgerrettigheter og -deltagelse). Han leder generaldirektoratet for justis og forbrukere.

- **Mariya Gabriel – ungdom og tryggere internett**

**Gabriel** (fra Bulgaria) er kommissær for «innovasjon, forskning, kultur, utdanning og ungdom». Hun er ansvarlig for **Erasmus+** (herunder ungdomsdelen), **Det europeiske solidaritetskorps** og **Discover EU**. Hun har dessuten ansvaret for EUs **ungdomsstrategi** og EUs **ungdomsdialog**. Gabriel leder arbeidet med å oppgradere EUs **handlingsplan for digital utdanning**, som har som formål å utjevne ulikheter i digitale ferdigheter. Planen henvender seg blant annet til barn og ungdom med tiltak for å sikre **tryggere internett**, motvirke **feilinformasjon** og fremme **kritisk tenkning**. Gabriel leder generaldirektoratet for forskning og innovasjon og generaldirektoratet for utdanning, idrett og kultur. Hun er også administrativt ansvarlig for Kommisjonens forskningssenter (Joint Research Centre).

- **Margaritis Schinas – inkludering av ungdom**

Schinas (fra Hellas) er «visepresident for å fremme vår europeiske levemåte». Han skal blant annet hjelpe ungdom til å utvikle nye kunnskaper og ferdigheter og til å delta fullt ut i samfunnet, blant annet gjennom **Det europeiske solidaritetskorps** og **Discover EU-programmet**. Som visepresident er han Mariya Gabriels overordnede på feltene utdanning, kultur, ungdom og idrett.

- **Dubravka Suica – barns rettigheter, muligheter for ungdom, balanse arbeid og fritid**

Suica (fra Kroatia) er ansvarlig for en nyopprettet portefølje for «demokrati og demografi». Hun leder Kommisjonens arbeid med **barns rettigheter**, og skal blant annet utarbeide en strategi som vil

inkludere tiltak for å beskytte sårbare barn, beskytte barns rettigheter på nett, fremme barnevennlig justis og forebygge og motarbeide vold. Hun koordinerer arbeidet med å utvikle en **barnegaranti**, som skal være et virkemiddel mot barnefattigdom og for å sikre alle barn tilgang til grunnleggende tjenester. Suica har ansvaret for deler av **EUs flerårige program for rettigheter og verdier** (barns rettigheter og vold mot barn og andre i nære relasjoner). Hun skal vurdere tiltak for å motvirke at **unge forlater distriktsområder**, blant annet gjennom bruk av EUs **ungdomsgaranti**. Suica skal utrede demografiske konsekvenser av **aldring**, og koordinere Kommisjonens arbeid med å **balansere arbeid og privatliv** (i nært samarbeid med Helena Dalli). Suica vil ikke få et eget generaldirektorat, men bistås av kommisjonens sentraladministrasjon (Secretariat-General og generaldirektoratet for kommunikasjon).

- **Nicolas Schmit – barnefattigdom, likestilling og inkludering i arbeidslivet,**

Schmit (fra Luxembourg) er kommissær for arbeid. Et fellestrekk for mange av Schmits oppgaver er at formålet er å **bekjempe fattigdom**. Han leder arbeidet med å utvikle en europeisk **barnegaranti** (Suica skal *koordinere* dette arbeidet). Schmit skal *styrke* EUs **ungdomsgaranti**, som skal hjelpe unge inn på arbeidsmarkedet (Suica skal utrede ungdomsgarantien som virkemiddel mot at unge forlater distriktene). Schmit skal jobbe for **forutsigbare arbeidsforhold for unge arbeidstagere**. Han vurderer også å utarbeide tilbud om **grunnleggende digital opplæring til unge** som benytter seg av ungdomsgarantien eller er arbeidsløse. Han vil jobbe for å styrke **yrkesutdanning** for unge. Schmit vurderer virkemidler for å hjelpe vanskeligstilte familier og unge inn på **boligmarkedet**. Kommisjonens innsats for å **inkludere funksjonshemmede i arbeidslivet** vil være forankret hos ham. Schmit vil også spille en viktig rolle når det gjelder arbeidet for å sikre økt **åpenhet om lønn** og for å begrense **kjønnsbaserte forskjeller i lønns- og pensjonsinntekter** (i nært samarbeid med Dalli). Schmit leder generaldirektoratet for arbeid, sosiale saker og inkludering.

- **Thierry Breton – digitalisering, indre marked, kvinnelig entreprenørskap**

Breton (fra Frankrike) er kommissær for det indre markedet, etter at den første franske kandidaten til denne posten, Sylvie Goulard, ble avvist av Europaparlamentet. Han har et svært bredt arbeidsfelt og leder 3 generaldirektorater (DG GROW, DG CNECT og et nyopprettet DG for forsvarsindustri og romfart). Han leder Kommisjonens arbeid med **digital økonomi, «det digitale skiftet» og en europeisk datastrategi**. Han skal bygge ned handelshindringer for varer og tjenester og fjerne kunstige skiller mellom digitale og fysiske markeder. Ifølge skriftlige svar til Europaparlamentet, vil han ha en «bærekraftig tilnærming til innovasjon og digitalisering, med mennesket i sentrum», der «fremme av økonomisk vekst uten å fravike det europeiske verdigrunnlaget skal være kjennetegnet på *«digital made in the EU»*». Han vil bygge videre på forrige Kommisjons **digitale indre markedsprosjekt**. Han leder Kommisjonens arbeid med å utarbeide regler for «menneskesentrert» **kunstig intelligens**, som skal sikre et høyt forbrukernivå. Han leder også arbeidet med ny **digital tjenestelovgivning** (*«digital services act»*) (i nært samarbeid med Vestager, som skal koordinere dette arbeidet, og Reynders, som skal bidra). Breton har uttalt at en fornuftig **balanse mellom forbrukervern og regelverksforenkling** er avgjørende for det indre markedet og at **delingsøkonomimodeller** må sikre godt forbrukervern. Han skal utrede bruk av **nye teknologier** som block-chain, high performance computing, algoritmer, datadelingsredskaper og 5G-teknologi. Breton skal bidra i arbeidet med å oppgradere EUs **handlingsplan for digital opplæring** (som ledes av Gabriel). Han skal også fremme **kvinnelig entreprenørskap**, blant annet ved å etablere en plattform for kvinnelige entreprenører, et europeisk nettverk for «kvinnelige næringslivsengler» og et nettverk for kvinnelige web-entreprenørsentra.

- **Margrethe Vestager – kunstig intelligens, digitale tjenester, konkurranse**

Vestager (fra Danmark) er «utøvende visepresident» for «*a Europe fit for the Digital Age*». I tillegg til å søke å gjøre Europa verdensledende innen digital utvikling, beholder hun rollen som konkurransekommissær. På **konkurransfeltet** er en målsetning å sikre at dominerende aktører ikke **misbruker markedsrett til skade for forbrukere**. På det **digitale** feltet skal hun bidra til at markedet gir forbrukere **lavere priser, større valgmuligheter og bedre kvalitet** og at næringsdrivende kan konkurrere på rettferdige vilkår. Vestager skal koordinere Kommissjonens arbeid med **kunstig intelligens**, herunder bruk av «**big data**» som ikke inneholder personopplysninger. Hun skal også koordinere arbeidet med ny lovgivning **om digitale tjenester**, herunder revisjon av **e-handelsdirektivet**, blant annet med tanke på å oppdatere reglene om **ansvarsforhold for digitale plattformer**. Vestager har uttalt at målet med en lov om digitale tjenester vil være at digitale plattformer skal være der til beste for borgerne, ikke motsatt. I høringen i Europaparlamentet 8. oktober 2019 pekte hun på at en revisjon av e-handelsdirektivet kan bli vel så kontroversiell som diskusjonene rundt opphavsrettsdirektivet.

- **Frans Timmermans – grønt skifte, bærekraftig forbruk og likestilling i klimaarbeidet**

Timmermans (fra Nederland) er «utøvende visepresident» for «*the European Green Deal*». Han leder arbeidet med det **grønne skiftet** og la fram et veikart til et grønnere og mer bærekraftig EU allerede 11. desember 2019. I skriftlige svar til Europaparlamentet har han sagt at han blant annet vil se på **forbrukeratferd** som del av løsningen i denne saken. Han vil jobbe nært med Reynders for å fremme **bærekraftig forbruk**. Timmermans koordinerer arbeidet med **sirkulær økonomi** og med en ny strategi for **bærekraftige matkjeder**, begge steder vil **forbrukerinformasjon** være sentrale virkemidler. I høringen i Europaparlamentet 8. oktober 2019 sa han blant annet at han ønsker å informere forbrukere om hvordan produksjon av maten de spiser påvirker avskoging. I skriftlige svar til Europaparlamentet har han videre sagt at han ønsker å se på sammenhenger mellom **likestilling og klimaendringer**. Han ser for seg tiltak for å **rette opp kjønnsforskjeller** som forsterkes av klimaendringer og å inkorporere **likestillings- og klimahensyn i alt europeisk utviklingsarbeid**. Timmermans leder generaldirektoratet for klima og bistås av kommisjonens sentraladministrasjon (Secretariat-General).

#### 1.4 Kroatisk formannskap i Rådet: Befolkningsnedgang og ungdom, likestilling i arbeidslivet, barnefattigdom

Våren 2020 innehar Kroatia for første gang det roterende presidentskapet for Det europeiske råd. Formannskapslandet har ansvaret for å organisere arbeidet og lede møter i Rådet, der medlemslandene møtes. Kroatias presidentskapsperiode løper fra 1. januar til 30. juni 2020.

Kroatia ble medlem av EU i 2013, og er det nyeste medlemmet i Unionen. Landet er sist ut av den innværende «formannskapstrioen» Romania, Finland og Kroatia, som samarbeider nært. Kroatias [presidentskapsprogram](#) bygger blant annet på de foregående programmene fra Romania og Finland. Disse landene arbeider i tillegg på grunnlag av et felles "[trioprogram](#)" for perioden januar 2019 til juni 2020.

På BFD og KUDs områder vil Kroatia i grove trekk fokusere på befolkningsnedgang og konsekvenser av dette for familiepolitikken, samt på kjønnslikestilling i arbeidslivet. I det følgende gis en samlet oversikt over relevante saker Kroatia ønsker at medlemslandene skal fokusere på dette halvåret. Mer utfyllende informasjon om sakene finnes i kapittel 3 om likestilling og ikke-diskriminering, og kapittel 4 om barne- ungdoms- og familiepolitikk:

- **Likestilling:**

- Kroatia vil hovedsakelig fokusere på kjønnslikestilling i arbeidslivet.
- En hovedsak vil være å følge opp en studie fra Det europeiske instituttet for kjønnslikestilling (EIGE) om hjemmebasert langtidsomsorg som hindring for å delta i arbeidslivet for kvinner.
- Kroatia ønsker å bidra til framdrift for forslagene til nye direktiv om kvinnerepresentasjon i bedriftsstyrer («*Women on Boards*») og ikke-diskriminering. Disse sakene er imidlertid ikke utpekt som prioriteringer for formannskapet, i lys av at det fremdeles virker vanskelig å oppnå enighet medlemsstatene imellom i Rådet.
- **Demografiske utfordringer (herunder barne-, familie- og ungdomspolitik):**
  - Problemer knyttet til befolkningsnedgang i deler av Europa og stadig eldre befolkning er viktige både for Kroatia og den nye EU-kommisjonen.
  - På ungdomsfeltet ønsker Kroatia at EU skal gjøre det lettere for unge å bidra i samfunnsdebatten og bidra til å løse store samfunnsmessige utfordringer. Kroatia vil fokusere på muligheter for ungdom i distriktsområder, bevissthetsøkning i ungdomssektoren, samt «intensivering» av EUs ungdomsdialog.
  - Kroatia vil fokusere på vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet, som for eksempel unge som faller utenfor skole og utdanning.
  - Kroatia vil også dreie Rådets oppmerksomhet mot arbeid mot fattigdom og sosial utestengelse for utsatte grupper, spesielt barn, mennesker med funksjonsnedsettelse og romabefolkning.
- **Forbrukerfeltet:**
  - Flere større lovsaker ble avsluttet før valget til nytt Europaparlament våren 2019 (for eksempel to nye direktiver om forbrukerkontrakter og det såkalte Omnibus-direktivet, som oppdaterer diverse regler i eksisterende forbrukervernregelverk). Ett direktivforslag fra den forrige Kommisjonen er imidlertid ikke ferdig behandlet ennå, nemlig forslaget til direktiv om **beskyttelse av forbrukeres kollektive rettigheter**. Denne lovsaken utpeker seg dermed som viktig for det kroatisk formannskapet, som har uttalt at det håper å oppnå enighet mellom Parlamentet og Rådet slik at det nye felleseuropeiske regelverket om gruppesøksmål for forbrukersaker kan bli vedtatt på deres vakt.
  - Kroatia ønsker å bidra til å videreutvikle det europeiske **fellesmarkedet** og styrke den **digitale agendaen**. De vil styre Rådets diskusjoner om juridiske og etiske sider ved **kunstig intelligens** og om standarder for ny teknologi.
  - 26. og 27. mars vil det arrangeres uformelt ministermøte om forbrukerpolitikk i Zagreb. Temaer er bærekraftig forbruk, forbrukerrettigheter i det digitale markedet og *good governance* i forbrukerpolitikken.

## 2. Forbrukerfeltet

### 2.1 «European Green Deal» – det grønne skiftet

Det grønne reformprogrammet (*European Green Deal*) er en fanesak for den nye Kommisjonen. 11. desember 2019 presenterte den [rammene for å gjøre Europa klimanøytralt](#) basert på bærekraftig vekst. Det legges opp til en ambisiøs omstilling som skal gi en mer bærekraftig økonomisk utvikling med mindre forurensing og lavere klimagassutslipp, bedre helse, økt livskvalitet og nye arbeidsplasser. Veikartet vektlegger bredt partnerskap med næringsliv, kommuner og regioner, og i tillegg skal det sivile samfunn og innbyggerne engasjeres.

Europaparlamentet vedtok 15. januar 2020 en [resolusjon med synspunkter på Kommisjonens grønne reformprogram](#). Resolusjonen er ikke bindende, men signaliserer hvilke posisjoner Parlamentet vil

innta når Kommisjonens konkrete forslag til tiltak etter hvert skal behandles politisk. Parlamentet ønsker blant annet høyere utslippsreduksjonsmål (55% innen 2030).

Alle sektorer forventes å bidra i dette grønne skiftet. Justiskommissær Didier Reynders har fått i oppdrag å legge til rette for forbrukersidens bidrag. Kommisjonen viser til at mange forbrukere er interessert i å bidra til mer bærekraftig forbruk, men at de opplever praktiske hindringer på veien dit. For eksempel kan mer miljøvennlige produkter være mindre tilgjengelige eller dyrere enn andre produkter, og mange forbrukere oppfatter det som vanskelig å stole på «grønn» markedsføring. Forbrukere kan også ha lav tillit til produkters bærekraft og til mulighetene for å få dem reparert hvis de går i stykker. En kommisjonsstudie om forbrukeres holdninger til sirkulær økonomi fra 2018 tilsier for øvrig at dersom forbrukere informeres om bærekraft og muligheter for reparasjon før de handler, er det tre ganger så høy sannsynlighet for at de vil kjøpe mer bærekraftige produkter.

For å «dytte» («*nudge*») forbrukere mot mer bærekraftig forbruk, ser Kommisjonen særlig på tre typer mulige tiltak:

- Gjøre «grønne» kjøp enklere, ved å legge til rette for bedre forbrukerinformasjon. Slik informasjon vil for eksempel kunne gjelde karbonfotavtrykk, forventet produktlevetid og muligheter for gjenvinning og reparasjon. Da han ble hørt som kandidat til posten som justiskommissær av Europaparlamentet 2. oktober 2019, nevnte Didier Reynders blant annet muligheten for å pålegge næringsdrivende å opplyse om varers holdbarhet, reparasjonsmuligheter og planlagt produktforeldelse som tiltak å se nærmere på.
- Forbud mot alvorlige tilfeller av villedende miljømarkedsføring. En mulig måte å gjøre dette på, kan være å utvide den eksisterende «svartelisten» i *direktiv 2005/29/EF om urimelig handelspraksis* (gjennomført i *forskrift om urimelig handelspraksis* §1), for eksempel slik at «grønne» markedsføringspåstander som ikke kan dokumenteres legges til listen over former for handelspraksis som under enhver omstendighet skal anses som urimelige.
- Gjennomføre og slutføre forhandlingene om nytt direktiv om representasjonssøksmål til vern av forbrukernes kollektive interesser. Dette nye regelverket vil, om det blir vedtatt, gi europeiske forbrukere et nytt virkemiddel til å gå sammen om gruppesøksmål eksempelvis mot villedende miljømarkedsføring fra næringsdrivende til forbrukere. Se mer om denne saken i avsnitt 2.3.

I forbindelse med Green Deal-prosjektet, planlegger Kommisjonen å legge fram en ny handlingsplan for sirkulær økonomi 4. mars 2020. Sirkulær økonomi ses i nær sammenheng med industripolitikken, og vil få sterkere fokus på produktpolitikk. Tiltakene vil i all hovedsak omhandle ressursintensive sektorer som tekstiler, bygg og anlegg, elektronikk og plast. Forretningsmodeller som legger til rette for produkter som kan gjenvinnes, har lang levetid og er reparerbare skal stimuleres, i likhet med bedre produktinformasjon slik at forbrukerne kan velge de bærekraftige produktene. Produktdesign, produktmerking, redusert innhold av skadelige kjemikalier i produkter, markeder for sekundære råvarer av høy kvalitet og nye, innovative forretningsmodeller blir også viktig. Kommisjonen vil også legge fram en arbeidsplan for økodesign.

## 2.2 «A Europe fit for the digital age» - det digitale skiftet

En av hovedprioriteringene for den nye Kommisjonen er å gjennomføre et «digitalt skifte», som skal sikre «et Europa tilpasset den digitale tidsalderen». Kommisjonspresident von der Leyen skriver i sine ["politiske retningslinjer"](#) at hun «vil at Europa skal legge lista høyere gjennom å gripe mulighetene den digitale tidsalderen gir innenfor trygge og etiske rammer». Forbrukerhensyn står sentralt i det digitale

skiftet og justiskommissær Didier Reynders har fått i oppdrag å sørge for at grunnleggende rettigheter og forbrukerhensyn blir ivaretatt.

### 2.2.1 Nytt regelverk for digitale tjenester («*digital services act*») - plattformer

Der den forrige Kommisjonen ikke ønsket å endre regelverket for hvilket ansvar digitale plattformer har for det som befinner seg på plattformene, sa Ursula von der Leyen allerede i sommer at hennes Kommisjon ville foreslå en ny lov for digitale tjenester, en «*Digital Services Act*». Det er imidlertid for øyeblikket uklart nøyaktig hva dette vil innebære. Kommisjonen har nylig signalisert at et lovforslag kan forventes mot slutten av 2020.

Et viktig spørsmål i denne saken er om digitale plattformer skal pålegges større ansvar for innhold som tredjeparter legger ut på plattformene. Slike spørsmål kan oppstå for eksempel når det gjelder i hvilken utstrekning sosiale medier skal være ansvarlige for hatefulle ytringer andre legger ut, og om disse plattformene skal pålegges en plikt til å sjekke det andre legger ut på plattformene på systematisk vis. På forbrukersiden kan tilsvarende spørsmål være om plattformene i større grad skal gjøres ansvarlige for eventuelle mangler ved kjøp av varer og tjenester som tilbys av tredjeparter på plattformene. Dette kan for eksempel være aktuelt der forbrukere kjøper overnattingstjenester via plattformer som Airbnb eller varer via e-Bay eller Finn.no.

Dersom reglene om ansvar for plattformer endres, vil det innebære at e-handelsdirektivet må revideres. Dette kan sammenlignes med å stikke fingeren inn i et vepsebol. Regelverket har ikke vært revidert på mange år, og regnes av enkelte som en forutsetning for at den europeiske teknologibransjen har kunnet utvikle seg til det den er i dag. Det at reglene ikke er oppdatert i tråd med den teknologiske utviklingen, har imidlertid ført til flere rettsaker, både nasjonalt og på europeisk nivå. Blant annet har EU-domstolen måttet ta stilling til hvilket ansvar for eksempel Uber har for transporttjenestene plattformen legger til rette for. Dette kan i dag være uklart, ettersom rekkevidden av plattformenes ansvar under e-handelsdirektivet ikke er klart avgrenset. En annen konsekvens er at flere land har utviklet nasjonalt regelverk for plattformer, noe som sett fra Brussel, antas å bidra til rettslig usikkerhet både for forbrukere og næringsdrivende som handler over landegrensene.

Den nye indre markedskommissæren Thierry Breton har i januar 2020 uttalt at han ønsker å styrke reglene om både juridisk og mer generelt ansvar for plattformer. Etter sigende vil han foretrekke å gjøre dette innenfor rammene av e-handelsdirektivet, men være åpen for å gå bredere ut dersom det er nødvendig. I høringene i Europaparlamentet høsten 2019 uttalte han imidlertid at han ikke så for seg å endre dagens regler om plattformansvar og om at plattformer ikke kan pålegges generelle undersøkelsesplikter. Da Kommisjonen ble spurt om dette i januar 2020, sa den bare at det vil komme forslag til ny lovgivning for å oppdatere reglene om ansvarsforhold og sikkerhet for digitale plattformer og for å fullføre det digitale fellesmarkedet. Kommisjonen sa dessuten at spørsmålet om plattformers ansvar også vil inngå i arbeidet med en kommende europeisk handlingsplan for demokrati. Denne handlingsplanen hører inn under Věra Jourová, som nå er kommisjonsvisepresident for verdier og transparens.

I januar 2020 uttalte en stor lobbyorganisasjon for digitale plattformer, Edima, som blant annet representerer Google, Facebook og Amazon, at dens medlemmer er åpne for å vurdere et nytt europeisk rammeverk for digitale tjenester – så lenge dagens regler om både plattformers ansvar for innhold som legges ut av tredjeparter og om at plattformer ikke kan pålegges generelle undersøkelsesplikter beholdes. Edima forslo i stedet et system der «ansvar» i mer generell forstand skilles fra juridisk ansvar. Med begrepet «ansvar» mente den systemer den enkelte plattform kan opprette for å avdekke ulovlig innhold proaktivt. I [posisjonsnotatet](#) anbefalte Edima dessuten at deler av et nytt system kan utformes som selvregulering.

### 2.2.2 Kunstig intelligens og automatiserte beslutningsprosesser

Forbrukere møter kunstig intelligens i mange sammenhenger, for eksempel når de kommer i berøring med internettilknyttede produkter som biler og husholdningsapparater, eller når de møter personlig tilpassede priser ved netthandel. Da kan det dukke opp problemstillinger for eksempel i forbindelse med kontraktsinngåelse, prisinformasjon, cybersikkerhet, produktsikkerhet og ansvarsforhold.

Den forrige Kommisjonen la ikke fram forslag til lovregulering av kunstig intelligens. I stedet utarbeidet den flere ikke-bindende dokumenter, som [«etiske retningslinjer for tillitvekkende kunstig intelligens»](#) fra april 2019 og [«politikk- og investeringsanbefalinger for tillitvekkende kunstig intelligens»](#) fra juni samme år. Flere var skeptiske til denne myke tilnærmingen, blant annet Europaparlamentets indre markeds- og forbrukerkomiteé og den europeiske paraplyorganisasjonen for forbrukerorganisasjoner BEUC, som begge mente at bare lovregulering vil være godt nok til å sikre tilstrekkelig forbrukerbeskyttelse ved bruk av kunstig intelligens.

Kommisjonspresident von der Leyen har valgt en annen kurs enn sin forgjenger. Hun varslet i sine ["politiske retningslinjer"](#) at Kommisjonen i løpet 100 dager skulle legge fram lovforslag om en «koordinert europeisk tilnærming til menneskelige og etiske sider ved kunstig intelligens». I følge en framdriftsplan fra Kommisjonen fra desember 2019, vil første etappe i dette prosjektet offentliggjøres 19. februar 2020. Det er mange som antar at det ikke vil være mulig for Kommisjonen å legge fram noe lovforslag innen denne fristen, og at det som vil komme i februar sannsynligvis vil være et slags høringsdokument, sannsynligvis med en framdriftsplan for det videre arbeidet og tanker om forskjellige muligheter for kommende lovregulering.

I følge media, er det foreløpig ikke avklart internt i Kommisjonen hvordan det kommende regelverksforslaget vil bli utformet. Alt fra et detaljert teknisk regelverk til mer overordnede prinsippbestemmelser ryktes å være på tegneblokka. Det virker sannsynlig at Kommisjonen vil bruke tiden fram til sommeren på å innhente innspill fra næringsliv, sivilsamfunn og nasjonale myndigheter, før den går løs på utarbeidelsen av det kommende regelverksforslaget. I så fall vil det neppe komme noe lovforslag før til høsten, og ingen regler vil kunne bli fastsatt før tidligst mot slutten av året.

Europaparlamentet arbeider med en [resolusjon om forbrukervern og automatiserte beslutningsprosesser](#). Resolusjonsutkastet ble diskutert i Parlamentets indre markeds- og forbrukerkomiteé (IMCO) 23. januar 2020 og vil sannsynligvis bli behandlet av Parlamentet i plenum i midten av februar. Formålet er å få ferdig en endelig resolusjon før Kommisjonen legger fram sine planer om kunstig intelligens 19. februar. Parlamentsresolusjonen er interessant, fordi den signaliserer hvordan Parlamentet trolig vil posisjonere seg i kommende forhandlinger om regelverk for kunstig intelligens og automatiserte beslutningsprosesser. Resolusjonsutkastet ble for øvrig støttet av et stort flertall i IMCO 23. januar.

Resolusjonsteksten påpeker at etiske retningslinjer om bruk av kunstig intelligens kan være et første skritt i politikktutforming, men at det er nødvendig å oppdatere europeisk regelverk om forbrukervern, personvern, produktsikkerhet og markedstilsyn for å sikre det høye nivået av forbrukervern som er forutsatt i EUs charter om grunnleggende rettigheter. Parlamentet oppfordrer Kommisjonen og medlemslandene til å utarbeide en felleseuropeisk tilnærming til automatiserte beslutningsprosesser. Det framhever at forbrukere må få skikkelig informasjon når de møter kunstig intelligens, og viser til den nye bestemmelsene i Omnibusdirektivet (se avsnitt. 2.4 nedenfor) om at forbrukere skal informeres dersom priser er personlig tilpasset gjennom bruk av automatiserte beslutningsprosesser. Parlamentet ber også Kommisjonen følge med på hvordan landene

gjennomfører forordningen om geoblokking for å sikre at automatiserte beslutningsprosesser ikke misbrukes til å diskriminere forbrukere på grunnlag av hvor de befinner seg. Kommisjonen bes videre om å undersøke om det finnes juridiske gråsoner på forbrukervernfeltet når det gjelder kunstig intelligens, og påpeker at automatiserte beslutningsprosesser også brukes i alternativ tvisteløsning. Når det gjelder produktsikkerhet, oppfordrer Parlamentet til å regulere gjennom en risikobasert tilnærming, i lys av risiko for ulike typer og anvendelsesområder av kunstig intelligens. Resolusjonen ber også Kommisjonen gjenåpne prosessen med å oppdatere produktsikkerhetsdirektivet.

Kommisjonen planlegger også på sin side å oppdatere det europeiske produktsikkerhetsregelverket, for at det skal ta høyde for bruk av kunstig intelligens i forbrukerprodukter. 9. januar 2020 kom det en rapport fra en uavhengig «Ekspertgruppe om ansvar og ny teknologi», med tittelen [«Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies»](#). Dette er ikke et formelt Kommisjonsdokument, bare en anbefaling fra denne uavhengige ekspertgruppen. I rapporten analyseres nasjonale privatrettslige erstatningsregler i lys av ny teknologi, som kunstig intelligens. En konklusjon er at gjeldende regler stort sett sikrer grunnleggende erstatningsrettslig beskyttelse, slik at det ikke er noen grunn til å finne opp kruttet på nytt her. Samtidig vises det til at nye teknologiske løsninger utfordrer erstatningsretten på noen områder, for eksempel ved at det kan være vanskeligere for skadelidte å påvise årsakssammenheng i erstatningssaker. Ekspertgruppen anbefaler derfor å gjøre målrettede oppdateringer av produktansvarsregelverket, med utgangspunkt i vurderinger av hvor stor risiko ulike produktkategorier kan antas å utgjøre. Rapporten kan leses her:

Europaparlamentet arrangerte for øvrig 22. januar 2020 en åpen [høring](#) om hvordan det europeiske produktsikkerhetsregelverket kan beskytte forbrukere i den digitale hverdagen.

### 2.2.3 Kommunikasjonsvern

Gjeldende kommunikasjonsverndirektiv om e-databeskyttelse (ePrivacy) er 15 år gammelt. Kommisjonen foreslo å revidere regelverket med en ny forordning i 2017. Forslaget berører blant annet forbrukerfeltet fordi ett av formålene er å sikre effektiv beskyttelse mot reklame man ikke har bedt om. Forordningsforslaget tar også sikte på å oppdatere regelverket i tråd med den teknologiske utviklingen, blant annet slik at det også vil få anvendelse for tjenester som WhatsApp, Facebook Messenger, Skype og Gmail. Medlemslandene har foreløpig ikke kommet til enighet om en felles posisjon på dette forslaget. Det finske rådsformannskapet informerte i et møte for telekomministre 3. desember 2019 om at det heller ikke for dem hadde vært mulig å løse disse forhandlingene i land. Diskusjonene i dette rådsmøtet dreide seg derfor om de viktigste uløste spørsmålene. En [statusrapport](#) for saken fra det finske formannskapet er siste formelle dokument i saken.

Indre markedskommissær Thierry Breton uttalte i møtet 3. desember 2019 at Kommisjonen ser for seg å legge fram et revidert forslag til forordning om kommunikasjonsvern. I ettertid har han imidlertid gått bort fra dette. Han presiserte i en pressekonferanse at han egentlig ikke hadde sagt mer enn at det er større uenighet mellom medlemslandene i denne saken enn han hadde trodd på forhånd, og at det er for tidlig å si noe nå om hvorvidt Kommisjonen vil erstatte det foreliggende forslaget med et nytt. 21. januar 2020 bekreftet Kommisjonen at den foreløpig ikke ser for seg å trekke forslaget. Dette skjedde i et møte i Europaparlamentets komité for borgerrettigheter (LIBE), der det sittende kroatiske Rådsformannskapet dessuten fortalte at det jobber med en revidert tekstversjon, som det tar sikte på å legge fram for Rådet i februar.

## 2.2.4 Sammendrag av digitale kontrakter

Helt på tampen av 2019 kom det nye regler som skal gjøre det enklere for forbrukere å forstå kontrakter for telefon-, meldings- og internettjenester. De tilsier at leverandører av slike tjenester må bruke et europeisk standardformat for forbrukerinformasjon, som skal gi en enkelt forståelig oppsummering av de viktigste sidene av kontrakten.

Standardformatet presiserer hvilken informasjon tilbydere av telefon-, meldings- og internettjenester må gi forbrukere før kontrakter for slike tjenester kan inngås. Dette omfatter blant annet beskrivelser av tjenesteyter, tjenesten, internetthastighet, pris, kontraktens varighet og eventuell forlengelse, samt oppsigelsesvilkår. Disse opplysningene skal gis i konsis og lett lesbar form, og skal ikke overstige en side per tjeneste.

De nye reglene ([forordning \(EU\) 2019/2243](#)) ble offentliggjort i EU-tidende 30. desember 2019 og skal gjelde fra 21. desember 2020.

## 2.3 Direktiv om beskyttelse av forbrukernes kollektive rettigheter

Dette direktivforslaget vil, dersom det blir fastsatt, innføre det første felleseuropeiske systemet for gruppesøksmål i forbrukersaker. Bakgrunnen er blant annet flere grensekryssende saker der store grupper av forbrukere har blitt rammet av brudd på forbrukervernregelverk begått av næringsdrivende (særlig «Dieselgate», der biler fra VW-konsernet forurenset mer enn forbrukerne var informert om, og «Ryanair-saken», der mange forbrukere ble rammet av kansellerte flyavganger).

Dette er den eneste store lovsaken på forbrukerfeltet som ikke ble ferdigbehandlet før valget til nytt Europaparlament våren 2019. Det kroatiske rådsformannskapet har derfor sagt at det vil prioritere denne saken og forsøke å lede Rådets arbeid slik at det kan bli enig med Europaparlamentet om endelig direktivtekst i løpet av første halvår 2020.

Kommisjonens forslag av 11. april 2018 vil sannsynligvis gjennomgå vesentlige endringer før det eventuelt blir vedtatt av Parlamentet og Rådet. Endringsønsker fra begge sider er kjente, da de inngår i partenes forhandlingsposisjoner. Europaparlamentets justiskomite ga 9. januar 2020 grønt lys for å starte forhandlinger om forslaget og første «politiske» forhandlingsmøte, som foregikk 14. januar, var for det meste en formell åpning av diskusjonene på politisk nivå. Både det kroatiske formannskapet og Parlamentets saksordfører, Geoffrey Didier, beskrev etterpå dette møtet som «konstruktivt». Neste forhandlingsmøte på politisk nivå er berammet til 2. mars. I mellomtiden vil det være møter på lavere, «teknisk» nivå med sikte på å skille temaer som er politisk krevende fra mindre vanskelige problemstillinger. Et første slikt møte foregikk 23. januar. Begge parter ser ut til å være innstilt på å forsøke å bli enige om direktivforslaget i løpet av våren 2020.

Forhandlingene tar utgangspunktet i følgende dokumenter:

- [Kommisjonens direktivforslag av 11. april 2018](#)
- [Europaparlamentets forhandlingsposisjon av 26. mars 2019](#)
- [Rådets forhandlingsposisjon \(«general approach»\) av 28. november 2019](#)

En [EFTA-posisjon til direktivforslaget](#) ble for øvrig oversendt EU-institusjonene 16. desember 2019, som innspill til forhandlingene.

**Nærmere om innholdet i direktivforslaget:**

Direktivforslaget tar utgangspunkt i (og vil erstatte) *direktiv 2009/22/EF om nedlegging av forbud med omsyn til vern av forbrukerinteressser (forbudsdirektivet)*, som er gjennomført i norsk rett i *markedsføringsloven* og *forskrift 2001-12-20-1586 om forbrukernes kollektive interesser*. Direktivforslaget vil skape et system der medlemsland skal opprette lister over «godkjente institusjoner», som skal kunne reise «representasjonssøksmål». Slike søksmål kan dreie seg om forbud mot adferd fra næringsdrivende, kompensasjon for grupper av forbrukere som er berørt av den ulovlige adferden eller både forbud og kompensasjon på vegne av forbrukere.

Forslaget bygger på minimumsharmonisering, slik at det skal være mulig å beholde nasjonale systemer for gruppesøksmål ved siden av det nye felleseuropeiske systemet.

I Rådets forhandlingsposisjon er det foreslått relativt omfattende endringer av Kommisjonens forslag. Den viktigste prinsipielle endringen er at flere sider av gruppesøksmålsprosessen foreslås regulert nasjonalt. Medlemslandenes legger nemlig stor vekt på å ivareta nasjonal sivilprosessuell autonomi. EFTA-posisjonen støtter dette standpunktet. Rådet foreslår å skille mellom nasjonale og grenseoverskridende gruppesøksmål til beskyttelse av forbrukeres kollektive interesser. Det defineres som en nasjonal sak dersom et representasjonssøksmål anlegges i landet der den godkjente institusjonen er opprettet og godkjent, uavhengig av om saken omfatter en næringsdrivende som har hovedsete i et annet land eller om forbrukere fra andre land deltar i et eventuelt gruppekrav om kompensasjon. Motsatt vil en grenseoverskridende sak foreligge dersom den reises i et annet land enn der den aktuelle godkjente institusjonen er hjemmehørende.

Rådet foreslår at det i grenseoverskridende saker skal være gjensidig godkjenning av godkjente institusjoner. Vilklårene for at slike institusjoner skal kunne reise grenseoverskridende saker er derfor foreslått harmonisert. Blant de harmoniserte vilklårene foreslås at en grenseoverskridende sak kan avvises i landet der søksmålet ønskes reist dersom organet bak søksmålet ikke har «*non-profit making character*» eller er under påvirkning av noen (andre enn forbrukere) som har økonomisk interesse i sakens utfall. På den annen side ønsker Rådet å overlate kravene til godkjente institusjoners rettslige interesse i nasjonale saker til nasjonal lovgivning.

Kommisjonens forslag skiller ikke mellom nasjonale og grenseoverskridende saker, og har samme harmoniserte regelverk for begge typer søksmål. Denne tilnærmingen støttes i stor grad av næringslivssiden, som ønsker et mest mulig ensartet regelverk innenfor det indre markedet for å forenkle grenseoverskridende handel.

Europaparlamentets forhandlingsposisjon skiller heller ikke mellom nasjonale og grenseoverskridende saker. Parlamentet ønsker i utgangspunktet at medlemslandene ikke skal ha adgang til å gå ut over direktivets bestemmelser, blant annet når det gjelder rettslig interesse. Parlamentet mener generelt sett at de har kommet fram til en bedre balanse mellom forbrukervern og rettslig forutberegnelighet for næringsdrivende enn Kommisjonens forslag. Parlamentets versjon innfører blant annet ytterligere prosessuelle garantier («sikkerhetsventiler») mot ubegrunnede gruppesøksmål, for å forebygge det motstanderne av forslaget kaller «*US style litigation*» og «amerikanske tilstander».

## 2.4 Omnibusdirektivet (eller Moderniseringsdirektivet for forbrukervernregelverk)

Dette direktivet ([EU\) 2019/2161](#)) oppdaterer fire eksisterende forbrukerverndirektiver, som alle er gjennomført i norsk rett. De viktigste nyvinningene gjelder:

- Nye *informasjonskrav for næringsdrivende ved digitale transaksjoner med forbrukere*, herunder om:

- kriterier for rangering av søkeresultater,
- hva den næringsdrivende gjør for å sikre at brukeranmeldelser er etterrettelige,
- hvorvidt selger er næringsdrivende eller ikke,
- at forbrukervernregelverket ikke gjelder dersom selger ikke er næringsdrivende,
- hvorvidt den digitale markedsplassen eller selgeren er juridisk ansvarlig for å oppfylle kontrakten,
- at prisen er personlig tilpasset forbrukeren gjennom bruk av automatiserte beslutningsprosesser, dersom dette er tilfellet.
- *Forbud mot skjult reklame i online søketjenester.*
- *Forbud mot videresalg av billetter til kultur- og idrettsarrangementer til forbrukere, dersom den næringsdrivende har fått tak i billettene på ulovlig måte.*
- *Innføring av forbrukerrettigheter også for digitale tjenester, uavhengig av om forbrukerens motytelse er penger eller personopplysninger.*
- *Påbud om å oppgi førpris/referansepris ved salg/prisnedsettelse. Førprisen skal være den laveste prisen den næringsdrivende har anvendt i løpet av de siste 30 dagene før salgsperioden.*
- *Nye fellesregler om strengere økonomiske sanksjoner ved brudd på forbrukervernregelverk.*
- *Klargjøring av at forbrukere i alle medlemsland skal ha mulighet til å kreve individuelle beføyelser dersom de utsettes for villedende markedsføring.*

Direktivet ble fastsatt 27. november 2019, og trådte i kraft formelt 7. januar 2020. Det får anvendelse fra 28. mai 2022. I Norge vurderer departementene for tiden rettsakten. Dersom den anses EØS-relevant, akseptabel og innlemmes i EØS-avtalen, vil forslag til gjennomføring av reglene i norsk rett bli sendt på høring. En EFTA-posisjon ble oversendt EU-institusjonene 19. november 2018, da direktivet fremdeles var på forslagsstadiet.

BFD la ut en [pressemelding](#) om saken 6. desember 2019 og en [pressemelding fra Kommisjonen](#) kom da direktivet trådte i kraft 7. januar 2020. 19. november 2018 ferdigstilte for øvrig EØS-/EFTA-landene en [EFTA-posisjon](#) om det daværende direktivforslaget.

### 3 Likestilling og ikke-diskriminering

#### 3.1 Kommisjonens planer

Kommisjonspresident von der Leyen har erklært likestilling som «*one of the common values at the heart of the European Union*». Hun har også omtalt likestilling som «hjertet» i arbeidet med å fremme og forsvare EUs rettigheter og verdier (se [oppdatert oppdragsbrev av 1. desember 2019 til Vera Jourová, kommisjonens visepresident for verdier og transparens](#)). Det kan virke naturlig å forstå dette som et ønske om å oppgradere fagfeltet politisk.

I tråd med dette, er den nye kommisjonen den første som har en egen kommissær for likestilling, Helena Dalli fra Malta. Dallis portefølje er beskrevet i avsnitt 1.3 ovenfor. Hun leder en nyopprettet *Task Force for likestilling*, som foruten deler av embetsverket i generaldirektoratet for justis og forbrukere består av medarbeidere fra alle relevante deler av Kommisjonen. Denne gruppen skal etter planen møtes 2 ganger årlig på øverste administrative nivå i Kommisjonen (generaldirektørnivå) for å koordinere posisjoner i større saker.

Blant de viktigste sakene for Dalli akkurat nå er en ny kjønnslikestillingsstrategi for perioden 2020-2024 og tiltak for å sikre større åpenhet om lønn. Hun vil også få jobben med å forsøke å gjenopplive forhandlingene i Rådet om forslag til direktiv om kvinnerepresentasjon i bedriftsstyrer, og med å

overbevise de av EUs medlemsland som ennå ikke har gjort det om å ratifisere Istanbul-konvensjonen mot kjønnsbasert vold. Dalli er også ansvarlig for Kommisjonens bredere ikke-diskrimineringsarbeid, blant annet det omstridte direktivforslaget om forbud mot diskriminering utenfor arbeidslivet, og for arbeidet for å sikre funksjonshemmedes rettigheter. Hun skal for øvrig lede arbeidet med å sikre kjønnslikestilling som sektorkryssende hensyn («*gender mainstreaming*»), som er viktig både for Kommisjonens arbeid internt i Europa og internasjonalt.

### 3.2 Prioriteringer fra det kroatisk rådsformannskapet

Kroatia, som har formannskapet i Rådet dette halvåret, har definert to hovedprioriteringer på likestillingsområdet: (1) Balanse mellom arbeid og fritid og (2) kvinnerepresentasjon i arbeidslivet. Den kroatisk ministeren for demografi, familie-, ungdoms- og sosialpolitikk, Vesna Bedeković, fortalte om landets prioriteringer i Europaparlamentet 22. januar 2020, men uten å si noe særlig om konkrete framdriftsplaner for de mest aktuelle lovsakene (forslagene til nye direktiv om ikke-diskriminering og kvinner i bedriftsstyrer). Dette kan tyde på at landet ikke ser spesielt lyst på mulighetene til å hale disse sakene i land i løpet av dette halvåret.

I tråd med prioriteringen av kvinner i arbeidslivet, arrangerer Kroatia en høynivåkonferanse i Zagreb 30. januar 2020, som blant annet skal handle om sammenhenger mellom kvinners arbeidsdeltagelse og omsorgsforpliktelser i hjemmet. Kroatia vil også legge opp til diskusjon mellom medlemslandene om fleksible arbeidsordninger, balanse mellom arbeid og privatliv, samt velvære på arbeidsplassen.

Kroatia ønsker å se spesielt på hvilke hindringer som står i veien for at flere kvinner kan delta i arbeidslivet. Landet vil analysere langtidsomsorgsoppgaver i hjemmet som et slikt hinder. En studie om dette fra Det europeiske likestillingsbyrået (EIGE) er ventet ferdigstilt innen utgangen av januar 2020. Kroatia vil bruke resultatene fra studien til å legge opp til politisk diskusjon mellom medlemslandene i Rådet. Kroatia tar sikte på å få vedtatt Rådskonklusjoner om konsekvenser av langtidsomsorgsoppgaver for balanse mellom arbeid og privatliv i et møte for ministre for arbeids og sosiale saker (EPSCO) 11. og 12. juni 2020. Konklusjonene vil knyttes opp mot direktivet om «*Work Life Balance*», som ble vedtatt i vår og nå skal gjennomføres nasjonalt, se avsnitt 4.5.1.

Kroatia vil også arrangere en konferanse om funksjonshemmedes situasjon i Europa 8. til 10. mai 2020.

Kroatia har negativ demografisk utvikling og befolkningsnedgang i deler av Europa som overordnet prioritering. Da hun presenterte landets prioriteringer 22. januar 2020, ble Minister Bedeković spurt av medlemmer av Europaparlamentets komité for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling (FEMM) om ikke dette fokuset på å motarbeide befolkningsnedgang kan slå uheldig ut for kvinners rettigheter. Til dette svarte Bedeković at befolkningsendringer skaper reelle utfordringer for Europa. Dette gjelder for alle medlemsland, men på ulike måter. Kroatia ønsker derfor å diskutere fleksible løsninger, som kan tilpasses nasjonale og til og med regionale forhold. Når det gjelder seksuelle og reproduktive rettigheter, poengterte hun at hun dette halvåret representerer Rådsformannskapet og ikke noe enkeltland. Hun sa deretter at kvinnens rett til å bestemme over egen kropp er et grunnleggende prinsipp, som må respekteres.

### 3.3 Noen overordnede trekk for europeisk likestillingspolitikk

#### 3.3.1 Diskusjon om framtidig likestillingspolitikk

Ministre med ansvar for likestilling og ikke-diskriminering møttes 10. desember 2019 i Rådet for å diskutere framtiden for europeisk likestillingspolitikk og systematisk innarbeiding av likestilling i alle

europiske politikkområder (*gender mainstreaming*). Konklusjonene som ble vedtatt under dette møtet inngår i en gjennomgang av EU og medlemslandenes gjennomføring av FNs agenda for kjønnslikestilling og kvinnemakt (erklæringen og handlingsplanen fra Beijing). Debatten og konklusjonene var dessuten ment som innspill til EU-kommisjonens kommende strategi for kjønnslikestilling.

Debatten tok utgangspunkt i et rapportutkast fra Det europeiske likestillingsbyrået (EIGE) om trender, framskritt og utfordringer for kjønnslikestilling i EU ([\*"Beijing +25: The 5th Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States"\*](#)). EIGEs direktør redegjorde for hovedinnholdet i rapporten, som er at byrået har sett en overordnet positiv trend for likestilling i de ti årene siden byrået ble opprettet. Mens de første årene bar preg av tilbakeslag for kvinners rettigheter i Europa, ser EIGE nå tegn på at det kan være mulig å snu den negative utviklingen. Byrået mener at dette er et gunstig tidspunkt for å styrke innsatsen for likestilling i Europa. EIGEs rapport peker på framskritt EU har oppnådd på enkeltområder, som det nye direktivet om balanse mellom arbeid og privatliv (*work-life balance*), økt kvinneandel i bedriftsstyrer i store selskaper (til tross for at det foreslåtte direktivet om dette ikke har blitt vedtatt i Brussel ennå), nedgang i antall kvinner og menn i risikosonen for fattigdom og sosial utestengelse, samt forbedringer i innarbeiding av likestillingshensyn i europeisk utenrikspolitikk. EIGE viste til samlede tall for EU, men understreket at situasjonen varierer mye mellom medlemslandene.

Rapporten viser på den annen side at mange likestillingsutfordringer fremdeles er uløst. Lønns- og pensjonsforskjeller mellom kvinner og menn og et mer usikkert arbeidsmarked for kvinner medfører at kvinner i større grad risikerer fattigdom og sosial utestengelse. 11,5% flere kvinner enn menn faller utenfor arbeidslivet og bare 17% av europeiske IT-spesialister er kvinner. Det er også vesentlige forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder utdanning og ubetalt arbeid. Omsorgsforpliktelser holder 7 millioner europeiske kvinner utenfor arbeidsmarkedet, mens tilsvarende tall for menn er en halv million. Hver sjettede europeiske husholdning har udekkede behov for barnepass, som for eksempel kunne vært løst gjennom offentlig støttede barnehager. Hver tredje husholdning opplever vansker med å dekke omsorgsoppgaver i hjemmet. Vold mot kvinner er også fortsatt et alvorlig problem i Europa. Kvinner er videre fremdeles underrepresentert i beslutningsprosesser – mens kvinneandelen har økt noe siden 2013 går denne framgangen svært sakte. De landene som har hatt størst fremgang har alle innført lovregulerte kvotesystemer. Den systematiske innarbeidingen av likestilling i europeiske politikkområder (*gender mainstreaming*) ser også ut til å være både ujevn og mangelfull.

Likestillingskommissær Helena Dalli viste til at likestilling er en menneskerettighet og en grunnleggende europeisk verdi. Mye arbeid gjenstår likevel før Europa kan kalles likestilt. Hun pekte på at mangel på likestilling også er et økonomisk problem som begrenser europeisk verdiskaping. Den lave kvinneandelen på det europeiske arbeidsmarkedet er beregnet til å begrense EUs BNP med 2,8%. Dalli ønsker å fokusere på systematisk innarbeiding av likestilling på tvers av europeiske politikkområder, og mener at slik *gender mainstreaming* kan være et svar på mange av dagens utfordringer.

Mange av medlemslandene støttet funnene i EIGEs rapport. De fremhevet at kjønnslikestilling er en av EUs grunnleggende verdier, og at det bør være en viktig europeisk politisk prioritet, både ut fra et rettighets- og et økonomisk perspektiv. Når det gjelder EUs likestillingspolitikk for tiden framover, var det mange som fremhevet at den nye likestillingsstrategien må være ambisiøs. Blant temaene medlemslandene fremhevet som viktige var vold mot kvinner, involvering av menn i likestillingsarbeidet, motvirkning av kjønnskisjeer, herunder algoritmers betydning for kjønnsforestillinger, netthets mot kvinner, likestilling på arbeidsplassen, rettigheter og beskyttelse for

LHBT-personer, økt kvinnerepresentasjon i beslutningsprosesser, kjønnsdelte utdanningssystemer og arbeidsmarkeder, lønnsforskjeller, samt balanse mellom arbeid og privatliv.

Enkelte land la størst vekt på at det må tas hensyn til medlemsstatenes autonomi og subsidiaritetsprinsippet når det utvikles likestillingspolitikk på EU-nivå. I tråd med denne tankegangen fremhevet ett land at informasjonsarbeid bør være det viktigste virkemiddelet i EUs likestillingspolitikk.

### 3.3.2 Oppdaterte tall for likestilling i Europa

15. oktober 2019 la Det europeiske instituttet for likestilling (EIGE) fram foreløpig siste utgave av EUs [likestillingsoversikt \(«Gender Equality Index»\)](#), som måler fram- og tilbakeskritt på likestillingsfeltet per medlemsland og i EU sett under ett. Tallmaterialet omfatter områder som arbeidsliv, økonomi, kunnskap, tid, makt, helse og vold mot kvinner. Den synliggjør forbedringspotensial for det enkelte medlemsland og anses som et nyttig verktøy for politikktutvikling. For første gang gir årets utgave også et bilde av situasjonen for LHBT-personer, romfolk og muslimske kvinner.

Et hovedfunn er at EU beveger seg mot likestilling, men i sneglefart. I henhold til EIGEs metodikk, har EU samlet sett i dag en likestillingsscore på 67.4 av 100 mulige poeng (100 tilsvarer full likestilling). Dette er bare 5.4 poeng bedre enn i 2005, som var første gang indeksen ble utarbeidet. Tallene for 2019 er også bare ett poeng bedre enn i forrige indeks, som ble gitt ut i 2017. På medlemsstatsnivå ligger Sverige best an, med 83.6 poeng, fulgt av Danmark, med 77.5. Hellas og Ungarn ligger dårligst an, begge med resultater under 52. Portugal har gjort størst framskritt siden 2017, etterfulgt av Estland, med økning på henholdsvis 3.9 og 3.1 poeng. Tallmaterialet omfatter ikke Norge.

Denne utgaven av likestillingsindeksen har særlig fokus på hvordan balansegangen mellom arbeid og privatliv påvirker likestilling. Datainnsamlingen støtter dermed opp under gjennomføringen av det nye direktivet om «*Work-life Balance*», se avsnitt 4.5.1 nedenfor. Tallene viser blant annet at selv om foreldrepermisjon er grunnleggende for å balansere arbeid og privatliv, er slike permisjoner utilgjengelig for 28% av kvinnene og 20% av mennene i EU sett under ett. Blant eksemplene på manglende likestilling er at 21% av kvinnene i aldersgruppen 50-64 år har omsorgsoppgaver for eldre eller funksjonshemmede flere dager i uken, mens dette bare er tilfelle for 11% av mennene i samme aldersgruppe. Indeksen ser også på andre arbeid-fritidsrelaterte forhold, som om kvinner og menn har like muligheter til fleksible arbeidsordninger. EIGE ser også på arbeids-fritidsrelaterte spørsmål i et bredere perspektiv, som for eksempel om kvinner og menn har like muligheter til offentlig og privat transport (kvinner gjør blant annet flere flerformålsreiser, som å levere i barnehage og kjøre til jobb samtidig, mens menn i større grad bare reiser til og fra jobben, noe som påvirker hvor mye fritid den enkelte sitter igjen med).

EIGEs direktør fremhevet at oversikten mangler tilstrekkelige data om vold mot kvinner. Hun beklaget at det mangler vilje blant medlemslandene til å finansiere statistikk og datainnhenting om vold i nære relasjoner, noe som blant annet trolig kan tilskrives den fastlåste situasjonen i Rådet når det gjelder ratifisering av Istanbul-konvensjonen om forebygging av vold i nære relasjoner. Det er derfor vanskelig å fremskaffe sammenlignbare data som grunnlag for felles europeisk politikktutforming på dette området.

En representant for Kommisjonen påpekte at tallene kom på et strategisk tidspunkt, i og med at Kommisjonen er i ferd med å utarbeide en EU-strategi for likestilling for de neste 5 årene.

I desember 2019 informerte EIGE om at neste likestillingsindeks (for 2020) vil komme til å fokusere spesielt på digitalisering og framtidens arbeidsliv.

### 3.4 Strategi for kjønnslikestilling 2020 - 2024 – likelønn

Den forrige Kommisjonen utarbeidet ingen likestillingsstrategi, men satset heller på en «[strategic engagement-tilnærming](#)» for perioden 2016-2019. Forskjellen er at en strategi fastsettes som en femårsplan (*five-year Communication*). Mange mener at svakheten ved «*strategic engagement-tilnærmingen*» nettopp er mangelen på en slik overordnet femårsramme, og at denne strukturelle svakheten har virket negativt inn på gjennomføringen av Kommisjonens politikk i medlemslandene.

Den nye Kommisjonen bekreftet i meldingen "[et sterkt sosialt Europa](#)" av 14. januar 2020 at en ny europeisk strategi for kjønnslikestilling kan ventes i løpet av første kvartal 2020. Deretter satt den i gang en åpen høring om framdriftsplanen for den kommende strategien 16. januar. I henhold til høringsdokumentene, vil strategien handle om vold mot kvinner, innsyn i lønn, kjønnsbaserte lønnsforskjeller, kjønnsbalanse i selskapsstyrer, balanse mellom arbeid og privatliv og kjønnsrelaterte spørsmål i forbindelse med klimaendringer og kunstig intelligens. Høringen er åpen fra 16. januar til 13. februar 2020 og man kan avgi innspill på nett via [http://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2020-267703\\_en](http://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2020-267703_en). Uten at det har blitt bekreftet formelt, virker det sannsynlig at Kommisjonen vil legge fram et første utkast til strategi på den internasjonale kvinnedagen 8. mars. Strategiutkastet vil deretter kunne diskuteres på politisk nivå i Rådsmøtet for arbeid og sosiale saker (EPSCO) 19. mars 2020.

I meldingen «et sterkt sosialt Europa» heter det at strategien skal være et virkemiddel i arbeidet mot kjønnsbaserte lønnsforskjeller og ulikheter i pensjonsinntekt, blant annet gjennom bindende tiltak for større åpenhet om lønn, fremme kvinners deltagelse i arbeidslivet og kvinneandelen i ledende stillinger i næringsliv og organisasjoner. Likestillingskommissær Helena Dalli bekreftet i et møte for ministre med ansvar for likestilling og ikke-diskriminering 10. desember 2019 at strategien vil utdype budskapet fra kommisjonspresident von der Leyens "[politiske retningslinjer](#)". I tillegg til temaene som nevnes i meldingen av 14. januar 2020, sa Dalli i desember at strategien vil omhandle vold mot kvinner, likestilling når det gjelder tilgang til ressurser, som arbeid, ny teknologi, beslutningsprosesser og lønn. Hun antydte også at strategien vil omfatte nye utfordringer, som nettbasert vold mot kvinner og kjønnsperspektiver på kunstig intelligens.

4. desember 2019 var det åpen høring om den kommende strategien i Europaparlamentets komité for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling. Da forslø visepresidenten for *European Disability Forum* at strategien burde sikre (1) helhetlig fokus på likestilling, herunder funksjonshemmede kvinners rettigheter, fordi disse er i en spesielt utsatt situasjon, (2) sikre EUs tiltredelse til Istanbul-konvensjonen, som også anerkjenner for eksempel kvinners rett til ikke å gjennomgå sterilisering og (3) fattigdom og mangel på tilgang til arbeidsmarkedet, som er vanskelig for funksjonshemmede kvinner og kvinner med funksjonshemmede barn.

Flere Europaparlamentarikere kritiserte at den forrige Kommisjonen hadde gått fra i utgangspunktet å foreslå en strategi for likestilling til å ende opp med en «*strategic engagement-tilnærming*». De advarte mot å la dette skje igjen, og ga uttrykk for at dette måtte være første prioritet.

Den europeiske kvinnelobbyen uttrykte støtte for planene om ny strategi og håpet den vil hjelpe i arbeidet mot kjønnskisjeer (stereotyper). De ønsker at strategien skal omfatte «alt mangfoldet som gjelder kvinner» og har laget anbefalinger om dette: Strategien bør sikre full *kjønnsmainstreaming* i alle

EUs politikkområder, bør legge opp til kjønnsbudsjettering og inneholde en handlingsplan mot kvinnevold.

### 3.4.1 Likelønn

I følge kommisjonspresident von der Leyens "[politiske retningslinjer](#)", skal likestillingskommissær Helena Dalli legge fram forslag til tiltak for å sikre større åpenhet om lønn i løpet av Kommisjonens første 100 dager. I henhold til [foreløpige planer for kommende møter i Kommisjonskollegiet](#), vil det 26. februar 2020 komme en «*Gender Equality Package, including on binding pay transparency measures*». Både likestillingskommissær Helena Dalli og arbeidskommissær Nicolas Schmit har bekreftet at de vil arbeide for å sikre økt åpenhet om lønn og kjønnsbaserte forskjeller i lønns- og pensjonsinntekter.

Også i meldingen "[et sterkt sosialt Europa](#)" av 14. januar 2020 heter det at den kommende europeiske strategien for kjønnslikestilling blant annet skal være et virkemiddel i arbeidet mot kjønnsbaserte lønnsforskjeller, blant annet gjennom bindende tiltak for større åpenhet om lønn. Selv om strategien skal legges fram i løpet av første kvartal 2020, vil det ifølge kilder i EU-systemet ikke kunne forventes forslag til «bindende tiltak» for økt åpenhet om lønn før tidligst høsten 2020. Det kan være dette som er ment med formuleringen i Kommisjonens [framdriftsplan](#) (vedlagt meldingen om «et sterkt sosialt Europa») om at slike bindende tiltak vil «følge strategien for kjønnslikestilling».

Tiina Astola, generaldirektør i generaldirektoratet for justis, forbruker og likestilling i Kommisjonen utdypet i et møte i Europaparlamentets komité for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling 4. september 2019 planene om tiltak for likelønn noe. Hun påpekte at arbeidet på dette området hittil har gått framover i sneglefart. Kvinner i Europa tjener i dag i gjennomsnitt 16% mindre og har 35% lavere pensjonsinntekter enn menn. Hun viste til at Europaparlamentet har oppfordret Kommisjonen til å legge fram lovforslag for å sikre åpenhet om lønn og at kommisjonspresident Von der Leyen i sitt politiske program sa at hun vil presentere tiltak for å sikre åpenhet om lønn i løpet av sine første 100 dager ved makten. Astolas generaldirektorat jobber nå med å forberede dette. Innføring av regler om åpenhet om lønn kan bidra til å synliggjøre lønnsgapet. Dette vil imidlertid forutsette at regelverket kan sikre tilgang til lønnsdata fra arbeidsgivere brutt ned på kjønn og sammenlignbare arbeidsoppgaver. Astola viste til at en ny lønnsøffentlighetslov i Storbritannia har vist overraskende store forskjeller i kjente virksomheter, som for eksempel BBC, og at forskjeller i bonusutbetalinger mellom kjønnene i noen selskaper var på opp til 67%. På EU-nivå foregår for tiden en evaluering av relevant regelverk for likelønn. Astola sa for øvrig at et eventuelt nytt regelverk om åpenhet om lønn ikke alene vil være tilstrekkelig til å sikre reell likelønn.

### 3.5 Mennesker med funksjonsnedsettelser

Meldingen om "[et sterkt sosialt Europa](#)" bekrefter at det vil komme en ny europeisk strategi for funksjonshemmede i 2021. Den skal bygge på erfaringer fra den tilsvarende [strategien for 2010-2020](#). Både meldingen om «et sterkt sosialt Europa» og [oppdragsbrevet likestillingskommissær Helena Dalli](#) har fått fra kommisjonspresidenten, viser til at Kommisjonen skal fortsette arbeidet med å gjennomføre FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter (UNCRPD). Dalli har dessuten sagt at hun vil jobbe for inkludering av funksjonshemmede på bredere basis.

Da Dalli ble hørt av Europaparlamentet 2. oktober 2019, sa hun at hun vil prioritere inkludering av mennesker med funksjonsnedsettelser, blant annet ved å påse at hensyn til funksjonshemmede tas inn i alle politikkområder og all europeisk sektorlovgivning. Dette vil hun få til ved hjelp av sin

nyopprettede «Task Force» for likestilling. Hun høstet applaus fra parlamentarikerne da hun svarte ja på et spørsmål om hun ville legge ned veto mot forslag fra andre kommissærer som kan vanskeliggjøre inkludering, tilgang og likestilling for funksjonshemmede. Hun bekreftet at hun vil jobbe for å implementere UNCRPD, som EU og alle medlemslandene har sluttet seg til. Hun fremhevet UNCRPD og forslaget til nytt europeisk ikke-diskrimineringsdirektiv som viktige virkemidler for å motvirke diskriminering av funksjonshemmede (se mer om direktivforslaget i avsnitt 3.6.1). Dalli informerte videre om at Kommisjonen er i ferd med å evaluere den europeiske 2010-2020-strategien for funksjonshemmede. Hun fremhevet at hun jobber nært med gruppene *Disability Intergroup* og *European Disability Forum* og at funksjonshemmede vil tas med i alt arbeidet hun gjør på området.

Europaparlamentet arbeider med en [resolusjon om forventninger til den kommende europeiske strategien for funksjonshemmede](#). Parlamentets komité for arbeid og sosialsaker (EMPL) diskuterte dette resolusjonsutkastet 23. januar og parlamentarikerne har frist til å gi ytterligere innspill innen 30. januar 2020. Komiteens ordfører Nicholsonová forklarte at utkastet tar utgangspunkt i at evalueringsrapporten for den europeiske strategien for funksjonshemmede 2010-2020 viser at det er store forskjeller i medlemsstatenes politikk på området. Parlamentet ønsker en ambisiøs og konkret ny strategi, med klare målsetninger og tidsfrister. Det mener strategien bør inneholde krav om å gjennomgå all europeisk lovgivning, for å sikre at den er i tråd med UNCRPD, og oppfordrer Kommisjonen til å sikre at det tas hensyn til funksjonshemmedes rettigheter på systematisk vis i all europeisk politikkutvikling. Parlamentet understreker at flest mulig mennesker med funksjonshemming bør gis mulighet til å komme ut fra institusjoner. Det mener videre at det bør stilles strengere krav til hvordan funksjonshemmede hensyntas ved godkjenning av søknader for relevante prosjekter finansiert av europeiske støtteordninger. Parlamentet ønsker for øvrig bedre informasjon om hva de enkelte medlemslandene foretar seg for å fremme funksjonshemmedes rettigheter.

Kommisjonen var til stede i debatten og understreket at den ser full gjennomføring av UNCRPD i europeisk politikk som en prioritet. Kommisjonen viste til at meldingen om ["et sterkt sosialt Europa"](#) av 14. januar 2020 bekrefter at den vil legge fram en styrket strategi for funksjonshemmede i 2021, og understreket at den ser positivt på innspill fra Parlamentet i forbindelse med forberedelsene til den nye strategien. Kommisjonen ser strategien som et godt virkemiddel for å legge til rette for bedre gjennomføring av UNCRPD. Den uttalte også at Europa har kommet langt siden forrige strategi ble utarbeidet i 2010, og at den nye strategien vil gå lengre enn denne fordi den kan bygge på erfaringer og data fra den gamle. Støtteordninger og lovgivning har også kommet lengre på disse årene.

Kommissær Dalli holdt for øvrig en [tale om inkludering av mennesker med funksjonsnedsetting](#) 16. januar 2020. Talen ble gitt på et arrangement i regi av Den europeiske ekspertgruppen for overgang fra institusjons- til samfunnsbasert omsorg (EEG). Et hovedpoeng var at mennesker med funksjonsnedsettelser har rett til å leve uavhengig og selvstendig. Hun viste blant annet til at FNs generalforsamling i en resolusjon fra 2019 om Barnerettskonvensjonen understreker at barn med funksjonsnedsetting har rett til familieliv, og at alle EUs medlemsland har sluttet seg til UNCRPD, som også støtter opp om retten til å leve selvstendige liv. Dalli uttrykte bekymring over at det mangler statistisk tallmateriale over hvor mange som bor på institusjon, og fortalte at Eurostat for tiden arbeider med å samle slike data. Dette er imidlertid komplisert, spesielt fordi det har oppstått vanskelige diskusjoner mellom Eurostat og nasjonale statistikkbyråer om metodikk og prosedyrer.

Når det gjelder Kommisjonens arbeid, sa Dalli at den i løpet av de siste 10 årene har gjort det den har kunnet med de virkemidlene den har hatt til rådighet. Den la blant annet fram anbefalingen om ["å investere i barn"](#) i 2013 (se mer i avsnitt 4.3.2) og bidro til rådskonklusjoner om samfunnsbasert omsorg i 2017. Muligheten til å leve selvstendig og uavhengig står også sentralt i [dagens europeiske strategi for funksjonshemmede](#), som er EUs viktigste virkemiddel for å gjennomføre UNCRPD, og i [Den](#)

[europeiske søylen for sosiale rettigheter](#). Sistnevnte søyle skal blant annet fremme inkludering, tilgjengelighet og selvstendighet i utdanning, arbeid, levekår og grunnleggende tjenester, samt når det gjelder integrert personsentrert omsorg. Dalli viste også til at det nye direktivet om balanse mellom arbeid og privatliv blant annet tar sikte på å gjøre det lettere for mennesker med omsorgsforpliktelser for nærstående (se mer om dette direktivet avsnitt 4.5.1).

Dalli understreket at kommisjonspresident von der Leyen ser ikke-diskriminering som en grunnleggende europeisk verdi og at denne Kommisjonen er tidenes første med en egen kommissær for likestilling. Dalli sa hun vil slåss for et Europa uten diskriminering, og at hun er spesielt bekymret for mennesker som utsettes for dobbeldiskriminering, som kvinner med funksjonsnedsettelse, som har færre muligheter til å komme i jobb og er mer utsatt for fattigdom enn menn, uavhengig av om menn har funksjonshemming eller ikke. Dalli bekreftet at det vil komme en ny europeisk strategi for funksjonshemmede i 2021, og at hun har opprettet en «task force» for å sikre at det blir tatt hensyn til ikke-diskriminering i alt Kommisjonens arbeid på tvers av sektorer. Hun sa videre at uavhengighet og selvstendighet vil være grunnsteiner i Kommisjonens bredere likestillingsagenda og at hun vil sørge for at dette aspektet inngår i kommende prosjekter, som den nye europeiske strategien for funksjonshemmede, handlingsplanen for å gjennomføre Den europeiske søylen for sosiale rettigheter og i landrapporter og anbefalinger til EUs medlemsland. Kommisjonen ønsker dessuten å legge til rette for at økonomiske støtteordninger til medlemsland brukes i tråd med EUs charter om grunnleggende rettigheter og UNCRPD, samt at alle medlemsland får på plass strategiske rammeverk for sosial inkludering og fattigdomsreduksjon, som kan støtte opp om mulighetene til å leve selvstendig og uavhengig.

Kroatia, som innehar formannskapet i Rådet dette halvåret, vil arrangere en konferanse om funksjonshemmedes situasjon, blant annet om gjennomføring av UNCRPD og utfordringer på arbeidsmarkedet, 8. til 10. mai 2020. Kroatia ønsker å sette funksjonshemmede høyt på den politiske dagsorden i Rådets arbeid på tvers av ulike politikkområder.

### 3.6 Regelverksforslag

#### 3.6.1 Nytt ikke-diskriminerings-/likestillingsdirektiv

[Dette forslaget](#) vil innføre forbud mot diskriminering i forhold utenfor arbeidslivet (diskriminering i arbeidslivet er allerede forbudt) på grunnlag av religion eller tro, funksjonsnedsettelse, alder eller seksuell orientering. Det har vært diskutert medlemslandene imellom i Rådet siden 2008. Vedtagelse av en fellesposisjon krever imidlertid enstemmighet, og flere medlemsland motsetter seg direktivet.

Lite av substans har skjedd i denne saken siden Romania forsøkte å få forrang i forhandlingene våren 2019, [uten suksess](#). Finland, som hadde formannskapet forrige halvår, sendte et spørreskjema til alle medlemslandene og diskuterte tilbakemeldingene i et arbeidsgruppemøte i Rådet 7. oktober 2019. Direktivforslaget var deretter hovedsaken i et rådsmøte for ministre med ansvar for arbeid og sosiale saker (EPSCO) 24. oktober 2019. Der ga medlemsstatene grovt sett uttrykk for 4 hovedsynspunkter:

- Det foreslåtte direktivet bør vedtas – som det er – så raskt som mulig.
- Direktivforslaget støttes, men – sett i lys av den blokkerte situasjonen i Rådet – bør Kommisjonen trekke det tilbake og erstatte det med et revidert forslag.
- Direktivforslaget støttes ikke som det er – ut fra betraktninger om at det inneholder uklarheter. Disse medlemslandene er åpne for å fortsette diskusjonen dersom Kommisjonen legger fram et revidert forslag.

- Direktivforslaget støttes ikke uansett – ut fra betraktninger om at lovgivningskompetanse på dette området eksklusivt tilligger medlemsstatene.

Etter diskusjonen uttalte daværende kommissær for justis, forbrukere og likestilling, Vera Jourová, at Kommisjonen er villig til å vurdere å gjøre endringer i direktivforslaget, så lenge det grunnleggende formålet om å sikre felles minstestandarder for ikke-diskriminering utenfor arbeidslivet ivaretas. Hun understreket at arbeidet mot diskriminering er en prioritet for Kommisjonen og uttrykte skuffelse over at det ikke hadde vært mulig å få vedtatt forslaget i løpet av hennes tid som ansvarlig for Kommisjonens arbeid på likestillingsfeltet.

Forslaget ble også diskutert av Europaparlamentet i plenum 22. oktober 2019. Det var overveldende støtte i Parlamentet for å oppfordre medlemslandene til å gjenopplive forhandlingene om saken i Rådet. Det finske rådsformannskapet understreket for Parlamentet at det store hinderet er kravet til enstemmighet mellom medlemslandene.

I et rådsmøte for ministre med ansvar for arbeid og sosiale saker (EPSCO) 10. desember 2019, uttrykte Finland håp om at diskusjonene så langt kunne hjelpe det kroatiske rådsformannskapet med å få fortgang i saken våren 2020. Samtidig forsikret Helena Dalli, som bare dager før hadde tiltrådt som likestillingskommissær, om at Kommisjonen er beredt til å bistå medlemslandene i arbeidet med saken.

Det kroatiske formannskapet har imidlertid ikke definert saken som en prioritet denne våren. Det ser heller ikke ut til at Kommisjonen har bestemt seg for å trekke forslaget tilbake og erstatte det med en revidert versjon. Dette kan muligens komme etter hvert, men det virker for øyeblikket ikke sannsynlig at det vil skje i 2020.

### 3.6.2 Kjønnrepresentasjon i bedriftsstyrer (*Women on Boards*)

Dette direktivforslaget ble fremmet i 2012. Det legger opp til at minst 40% av representantene i bedriftsstyrer skal være av det underrepresenterte kjønn, i utgangspunktet innen 2018 i offentlig og 2020 privat sektor.

Forslaget ble siste gang diskutert av Rådet 10. desember 2019. Det daværende finske formannskapet informerte om at det fremdeles er et blokkerende mindretall blant medlemslandene mot direktivet. Finland la derfor ikke opp til arbeidsgruppemøter om saken i Rådet høsten 2019. Kroatia har tidligere signalisert at de ønsker å ta tak i saken våren 2020, dersom et tilstrekkelig antall medlemsland skulle endre standpunkt. Per januar 2020 står imidlertid ikke direktivforslaget på det kroatiske formannskapets agenda. Da den kroatiske ministeren for demografi, familie-, ungdoms- og sosialpolitikk, Vesna Bedeković, fortalte om landets prioriteringer for Rådsarbeidet i Europaparlamentet 22. januar 2020, svarte hun, på direkte spørsmål, at forslaget fortsatt er blokkert i Rådet og at det for tiden ikke er noen debatt om saken der.

På Kommisjonens side har president von der Leyen uttrykt sterk støtte til direktivforslaget. Også likestillingskommissær Helena Dalli har sagt seg beredt til å samarbeide om å få det i mål. Tiina Astola, generaldirektør i Kommisjonens generaldirektorat for justis, forbruker og likestilling, opplyste 4. september 2019 i Parlamentets komité for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling om at Kommisjonen er i bilateral kontakt med relevante medlemsland og uttrykte optimisme med tanke på å komme videre med saken. Astola sa også at selv uten regler på europeisk nivå om kjønnsbalanse i bedriftsstyrer, ser man en positiv utvikling i noen medlemsland. Utviklingen er imidlertid svært ulik fra land til land, noe Kommisjonen mener tilsier at det vil være fordelaktig med felles europeiske regler.

### 3.7 Vold i nære relasjoner – Istanbul-konvensjonen, hatefulle ytringer m.m.

Kommisjonen bekreftet høsten 2019 at europeisk arbeid mot vold og hat mot kvinner, både på og utenfor nett, er krevende. Tiina Astola, generaldirektør i Kommisjonens generaldirektoratet for justis, forbruker og likestilling skisserte 4. september 2019 i Europaparlamentets komité for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling at dette arbeidet foregår i flere bolker:

- **Vold mot kvinner på nett og annet arbeid mot ulovlig netttinnhold**

Kommisjonen ønsker å samordne arbeidet mot vold mot kvinner på nett med annet arbeid som gjelder ulovlig netttinnhold. Kommisjonen trenger bedre statistikk på området, og Eurostat fikk i oppdrag å fremskaffe dette i 2016. Resultatene fra datainnhentingene forventes i løpet av 2020. I januar 2020 uttalte visepresident for verdier og transparens, Vera Jourová, at Kommisjonen vil gå tøffere ut mot internettplattformer enn tidligere. Hun vil legge fram en europeisk handlingsplan for demokrati, som blant annet vil pålegge plattformer å vise større åpenhet om algoritmer og andre tekniske forhold, slik at arbeidet mot feilinformasjon på nett kan bli enklere. Det er foreløpig uklart når denne handlingsplanene kan ventes, men et mulig tidspunkt er 4. kvartal 2020.

- **Retningslinjer mot hatefulle ytringer på nett – fokus på vold mot kvinner**

Retningslinjer mot hatefulle ytringer på nett, utarbeidet av Kommisjonen i samarbeid med sivilsamfunnet og andre interessenter i 2016, brukes nå som modell for arbeid med nye retningslinjer mot nettbasert vold mot kvinner. Medlemsland og academia deltar i dette arbeidet.

- **Holdningskampanje mot vold og skadelig adferd mot kvinner, på og utenfor nett**

I april 2019 lanserte Kommisjonen en holdningskampanje på sosiale media («hashtag digital respect for her»). Kampanjen tar særlig sikte på å støtte kvinner som er aktive i offentligheten. Kommisjonen samarbeider med sosiale media-plattformer og frivillige organisasjoner om styrket innsats på området.

- **Istanbul-konvensjonen**

20 av EUs medlemsland har foreløpig signert Europarådets konvensjon om forebygging og bekjemping av vold mot kvinner. EU som sådan kan tiltre konvensjonen, men i utgangspunktet ikke før alle medlemslandene har tiltrådt. De medlemslandene som har tiltrådt har kriminalisert ulike former for adferd, men hva som er kriminalisert varierer mellom medlemslandene. Kommisjonen jobber nå med å sette sammen en oversikt over situasjonen på tvers av EU. Se mer om EUs arbeid med Istanbul-konvensjonen i avsnitt 3.7.1.

- **Direktiv om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet (2012/29/EU)**

Dette direktivet gjelder alle voldsofre, også kvinner. Det har vært i kraft siden 2015 og Kommisjonen jobber for å sikre gjennomføring i medlemslandene. Den har for tiden saker om ufullstendig gjennomføring gående mot en rekke medlemsland. Kommisjonen vil legge fram en rapport om gjennomføringen av direktivet for Parlamentet og Rådet i løpet av de kommende månedene.

#### 3.7.1 Istanbul-konvensjonen

Europarådets konvensjon om forebygging og bekjemping av vold mot kvinner (Istanbul-konvensjonen) er det første folkerettslig bindende regelverket mot vold mot kvinner. Land som signerer konvensjonen forplikter seg blant annet til å kriminalisere kjønnsrelatert vold og trakassering. Dette gjelder både på og utenfor nett.

Alle EUs medlemsland har signert konvensjonen, men bare 20 har foreløpig ratifisert (Latvia, Litauen, Bulgaria, Tsjekkia, Ungarn, Slovakia og Storbritannia har foreløpig ikke ratifisert). Konvensjonen inneholder egen hjemmel for at også EU kan tiltrå som sådan. Kommisjonen la fram et veikart for slik

tiltredelse i oktober 2015, og argumenterte for at dette vil berede grunnen for et felles europeisk rettslig rammeverk for arbeidet mot vold mot kvinner og for støtte for kvinner og barn som utsettes for vold. Neste skritt før eventuell tiltredelse vil være at Rådet vedtar rådskonklusjoner om konvensjonen. Det er for tiden ikke enighet mellom medlemslandene om dette.

Europaparlamentet må også godkjenne eventuell EU-tiltredelse til konvensjonen. Parlamentet støtter dette og understreker at EU-tiltredelse vil sende et utvetydig signal om at EU tar arbeidet mot kvinnevold på alvor. Parlamentet har diskutert saken flere ganger, blant annet i mai 2018. Da viste Kommisjonens visepresident Frans Timmermans til at det var sterk motstand mot å ratifisere konvensjonen i enkelte medlemsland, samtidig som han understreket at konvensjonen handler om å beskytte kvinner mot vold – og ikke om å utfordre tradisjonelle forståelser av familiebegrepet eller om å spre ideologi, som enkelte medlemsland har hevdet. I februar 2019 fordømte Parlamentet feilinformasjonskampanjer i medlemsland, som spredte feilaktige bilder av at konvensjonen handlet om noe annet enn å bekjempe vold mot kvinner og barn. Europarådet, Parlamentet og Kommisjonen diskuterte også slik feilinformasjon i Parlamentet 2. desember 2019. Institusjonene var enige om at motstanden mot konvensjonen bygger på feilaktige påstander, som at den bryter med nasjonale konstitusjonelle bestemmelser, innfører overnasjonale myndighetsorganer med vide fullmakter, pålegger land å ta imot immigranter eller anerkjenne transpersoner og ekteskap mellom personer av samme kjønn. I en resolusjon av 28. november 2019 om [«EUs tiltredelse til Istanbul-konvensjonen og andre tiltak for å bekjempe kjønnsbasert vold»](#) oppfordret Parlamentet igjen alle medlemsland til å ratifisere konvensjonen.

Både kommisjonspresident von der Leyen og likestillingskommissær Helena Dalli har uttalt at Kommisjonen ønsker å prioritere arbeidet for å få EU til å tiltre konvensjonen. Dersom det skulle vise seg å være umulig å få med alle medlemslandene, ønsker Kommisjonen å gjøre vold mot kvinner til en «EU-forbrytelse». Det er uklart hva dette vil innebære og hvordan det eventuelt kan gjøres. Sannsynligvis vil det dreie seg om at kjønnsbasert vold vil måtte anerkjennes som straffbart forhold under traktaten om Den europeiske unions virkemåte. Dette vil trolig forutsette støtte fra alle medlemslandene, og dermed kan man være like langt.

Når dette er sagt, har det blitt stilt spørsmål ved om det egentlig er formelt nødvendig med enstemmighet blant medlemslandene for å tiltre Istanbul-konvensjonen. Parlamentet vedtok 4. april 2019 en resolusjon om å [be EU-domstolen om en juridisk vurdering av dette spørsmålet](#). Saken er foreløpig ikke behandlet. EU-kommisjonen tok høsten 2019 sikte på å inngi skriftlig innspill til EU-domstolen innen 23. desember.

### 3.8 LHBT-personer

18. desember 2019 vedtok Europaparlamentet en [resolusjon som fordømmer alle former for diskriminering av homofile, lesbiske, bifile og transpersoner](#). Foranledningen var at det i Polen har dukket opp flere såkalte «LGBTI-fri soner». Resolusjonen ble vedtatt med 463 stemmer for, 107 mot og 105 avstående. Parlamentarikerne uttrykte dyp bekymring over et økende antall angrep mot lesbiske, homofile, biseksuelle, transpersoner og flerkjønnede i Europa. Resolusjonen sier at slike overgrep ses fra offentlige myndigheter på nasjonale og regionale nivåer, og fra politikere. Den viser til homofobe uttalelser i en valgkampanje i Romania og til hatefulle ytringer mot LHBT-personer i forbindelse med valgkamper i Estland, Polen, Spania, Storbritannia og Ungarn.

Parlamentet la også ut en [pressemelding om saken](#).

### 3.9 Rettighets- og verdiprogrammet

«*Citizens, Equality, Rights and Values Programme*» (EUs flerårige samarbeidsprogram for rettigheter og verdier 2021-2027) er et nytt program, som foreløpig er på forslagsstadiet. Det er et resultat av at to eksisterende EU-programmer slås sammen («*Europe for Citizens*» og «*Rights, Equality and Citizenship*»). Formålet er å beskytte og fremme grunnleggende rettigheter og verdier, slik disse er definert i EUs traktatgrunnlag og i menneskerettighetene. Programmet er foreslått som en forordning, som blant annet inneholder egne bestemmelser om likhet, rettigheter og kjønnslikestilling, samt forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner, jenter og hjemmenvold, vold mot barn, ungdom og andre grupper som LHBT-personer og personer med funksjonsnedsettelse.

Programmet var i [Kommisjonens forslag](#) tredelt, og en fjerde del kom inn etter innspill fra Europaparlamentet i forhandlinger med Rådet våren 2019:

1. «Unionens verdier» (kom inn på Parlamentets initiativ under forhandlingene, målsetningen er å motvirke det Parlamentet oppfatter som et minkende handlingsrom for sivilsamfunnet i flere av EUs medlemsland. Bare EUs medlemsland vil trolig kunne delta i denne programdelen).
2. «Likestilling og rettigheter»
3. «Medborgerengasjement og deltakelse»
4. «Forebygging og bekjempelse av vold»

Parlamentet og Rådet ble 6. mars 2019 delvis enige om det nye programmet. Det nyvalgte Europaparlamentet bekreftet høsten 2019 at det støtter resultatet fra forhandlingene. Enigheten gjelder likevel med viktige forbehold. Bakgrunnen er at Romania, som hadde formannskapet i Rådet våren 2019, ikke hadde mandat fra Rådet til å forhandle om alle deler av teksten. I den foreliggende tekstversjonen er de delene Romania ikke kunne forhandle om satt i parentes. Det klart viktigste utestående spørsmålet gjelder budsjettet for det nye programmet. Rådet vil trolig ikke gå inn i forhandlinger om dette før medlemslandene har blitt enige om EUs langtidsbudsjett (*Multiannual Financial Framework* - MFF) for 2021-2027. Landene er per januar 2020 ikke enige om MFF, og det spekuleres i at det kan bli vanskelig å oppnå enighet om dette i Rådet før mot slutten av 2020. Foreløpig siste nytt er at Rådsresident Charles Michel har innkalt statslederne i EU-landene til toppmøte for å diskutere MFF 20. februar 2020. Parlamentet har for øvrig gjort det klart at det ikke vil forhandle videre om Rettighets- og verdiprogrammet før Rådet har avklart de totale budsjettrammene under MFF.

En [EFTA-posisjon](#) til forslaget til det nye programmet ble presentert 4. mars 2019. Der understrekes det at EØS-/EFTA-landene deler de grunnleggende europeiske verdiene programmet skal fremme – og derfor støtter programmet.

### 3.10 Overgang til kvalifiserte flertallsavgjørelser på ikke-diskrimineringsfeltet?

Kommisjonen la 16. april 2019 fram meldingen [«communication on more efficient decision making in social policy»](#), der den foreslår å gå over til kvalifiserte flertallsavgjørelser i Rådet, blant annet på ikke-diskrimineringsfeltet. Dersom medlemslandene tar dette forslaget til følge, vil for eksempel forslaget til nytt ikke-diskrimineringsdirektiv (se avsnitt 3.6.1) kunne vedtas med kvalifisert flertall.

Meldingen fra Kommisjonen ble diskutert i et rådsmøte for ministre med ansvar for arbeid og sosiale saker (EPSCO) 24. oktober 2019. Daværende arbeids- og sosialkommissær, Marianne Thyssen, redegjorde for Kommisjonens forslag og fortalte at det på sosialområdet i dag bare er noe felter der det fremdeles er krav om enstemmighet mellom medlemslandene, og der EU-parlamentet samtidig ikke har medbestemmelsesrett. Dette gjelder ikke-diskriminering, trygderettigheter, oppsigelsesvern, partsrepresentasjon i arbeidslivet og arbeidsvilkår for borgere hjemmehørende i tredjeland. Thyssen

sa at det finnes en såkalt «*passerelle-bestemmelse*» i artikkel 48(7) i EU-traktaten som muliggjør overgang fra krav om enstemmighet til kvalifisert flertall i Rådet på slike områder. Thyssen uttalte at en slik overgang kan gjøre beslutningsprosessene mer effektive og fremme kompromissløsninger. Kommisjonen anbefaler å gjøre denne endringen på ikke-diskrimineringsfeltet, der man kan slå fast at enstemmighetskravet har ført til store forskjeller mellom medlemslandenes regelverk. Kommisjonen anbefaler også å gå over til flertallsbeslutninger på trygdekoordineringsområdet. Slike endringer forutsetter imidlertid støtte fra medlemslandene.

Ministerne diskuterte forslaget over en lunsj, som ikke var offentlig. Kontakter med medlemsland tilsier imidlertid at det er tvilsomt om mange vil støtte en slik overgang til kvalifiserte flertallsbeslutninger på ikke-diskrimineringsfeltet. Det eneste landet som uttalte direkte at de motsetter seg å endre reglene under debatten i rådsmøtet var Ungarn. På den annen side uttalte Spania offentlig i den samme debatten at de vil støtte en overgang til kvalifisert flertall.

## 4 Barne-, ungdoms- og familiepolitikk

### 4.1 Kommisjonens planer

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen har flagget flere barne- og familiepolitiske saker høyt. Det fremgår av hennes "[politiske retningslinjer](#)" av 16. juli 2019 at Kommisjonen ønsker å styrke arbeidet mot barnefattigdom, hjelpe familier med å balansere bedre mellom arbeid og privatliv, sikre kvalitet på utdanning i unge år, styrke den europeiske ungdomsgrantien som virkemiddel mot ungdomsarbeidsløshet og tredoble Erasmus-budsjettet i forhold til forslaget fra den nå avgåtte Juncker-Kommisjonen. Slike saker passer godt inn i Kommisjonens overordnede målsetning om å bidra til økt sosial rettferdighet og gjennomføre [Den europeiske søylen for sosiale rettigheter](#). Meldingen "[et sterkt sosialt Europa](#)" fra 14. januar 2020 utdyper de politiske retningslinjene og slår blant annet fast at Kommisjonen vil legge fram en handlingsplan for å gjennomføre sosiale rettigheter tidlig i 2021. Nærmere informasjon om Kommisjonens overordnede planer kan finnes i kapittel 1.2. ovenfor.

### 4.2. Prioriteringer fra det kroatiskke rådsformannskapet

Kroatia innehar presidentskapet for Rådet denne våren. Landet ønsker å styre Rådets arbeid mot to hovedsaker på det sosiale området: Utfordringer i forbindelse med befolkningsendringer og likestilling på arbeidsmarkedet. De kroatiskke planene, som blant annet ble presentert av landets minster for demografi, familie-, ungdoms- og sosialpolitikk i Europaparlamentet 22. januar 2020, inneholder likevel også andre interessante saker.

**Befolkningsendringer.** Kroatia er opptatt av trender som viser negativ demografisk utvikling i deler av Europa. Dette er en del av et større bilde preget av befolkningsnedgang i deler av Europa, og også Kommisjonen er opptatt av dette. Kroatia vil både se på forskjeller mellom geografiske områder i Europa og ulikheter mellom sentrale områder og distrikter innad i enkeltland. Landet vil legge fram en rapport om konsekvenser av demografiske endringer i løpet av første kvartal 2020. Rapporten vil bli fulgt av et diskusjonsnotat («*green paper*») om aldring, også i første kvartal 2020, og en «visjon for distriktsområder» i 2021. Tanken er å diskutere slike spørsmål med de andre medlemslandene for å komme fram til en felles forståelse av utfordringer og mulige løsninger. Dette kan bli utfordrende, blant annet fordi utviklingen ikke er den samme i alle EUs medlemsland. Debatten må også ta høyde for at fri bevegelse for arbeidstagere er ett av EUs grunnprinsipper. Kroatia vil arrangere en konferanse for å diskutere utfordringer og mulige tiltak for å møte problemer i forbindelse med

befolkningsnedgang, som synkende fødselstall og aldrende befolkning, i Zagreb 6. og 7. april 2020. Kroatia ønsker også å diskutere politiske grep for å sikre bedre balanse mellom arbeid og privatliv for europeiske familier, som også kan bidra til å begrense befolkningsnedgang. Diskusjonene skal etter planen danne utgangspunkt for rådskonklusjoner i et møte for ministre med ansvar for arbeids- og sosialfeltet (EPSCO) 11. og 12. juni 2020.

**Utsatte grupper på arbeidsmarkedet.** Kroatia ønsker at EUs medlemsland skal diskutere felles løsninger som kan hjelpe vanskeligstilte grupper inn på arbeidsmarkedet. Dette gjelder for eksempel kvinner som faller utenfor arbeidsmarkedet på grunn av forpliktelser i hjemmet og unge som faller utenfor skole og utdanning, eller som mangler arbeidserfaring. Landet vil arrangere en konferanse om å legge til rette for livslang læring, og foreslå Rådskonklusjoner om tilegnelse av kunnskap.

**Fattigdom og utsatte grupper, herunder barn.** Landet ønsker å fokusere på arbeid mot fattigdom og sosial utestengelse for utsatte grupper, spesielt barn, mennesker med funksjonsnedsettelse og romabefolkning. Slike utsatte grupper har for eksempel problemer med å få tilgang til utdanning, sosialtjenester og arbeidsmarkedet. Kroatia vil arrangere en konferanse om integrerte tilnærminger til å beskytte barn som er utsatt for vold, fattigdom og sosial utestengelse 8. til 10. juni 2020 i Zagreb. Målsetningen for denne konferansen er å diskutere «*best practices*» for å ta vare på barn i sårbare grupper, som for eksempel enslige barn, barn av rom, nasjonale minoriteter, barn med atferdsproblemer og barn i migrasjon. Det vil også være en konferanse om den foreslåtte europeiske barnegarantien i Brussel 17. februar. Denne konferansen skal bidra i diskusjonen om å styrke rammeverket for å beskytte barns rettigheter og om å bekjempe barnefattigdom (se avsnitt 4.3.2).

**Ungdomsfeltet.** Kroatia ønsker å dreie Rådets oppmerksomhet mot å gjøre det lettere for unge å bidra i samfunnsdebatten og til å være med på å løse store utfordringer, som klimaendringer, digitalisering og demografiske endringer. Unge i dag har mange muligheter som ikke fantes tidligere, de er for eksempel mer mobile og kan reise og studere i mange land. Samtidig er Kroatia opptatt av at det i dag er vanskelig for unge å skaffe seg utdanning og arbeid og å leve uavhengig og selvstendig i mange av EUs medlemsland, og av at finanskrisen slo spesielt hardt ut for unge i europeiske distriktsområder. Dette er felleseuropeiske utfordringer og Kroatia mener EU bør engasjere seg sterkere for å bidra til å finne gode løsninger for de unge.

**Øke livskvalitet ved å styrke unges muligheter i distriktsområder.** Det er store ulikheter i muligheter for utdanning, transport og kultur- og fritidsaktiviteter mellom unge europeere avhengig av om de bor i urbane områder eller distrikter. Kroatia mener det er viktig å finne ut av hva unge trenger for å velge å bli værende i distriktene, slik at slike områder ikke skal visne hen. Kroatia vil foreslå Rådskonklusjoner, med anbefalinger til tiltak for å øke livskvaliteten i utsatte områder, for eksempel om å oppfordre til å stimulere solidaritet på tvers av generasjoner gjennom støtte til ungdomsorganisasjoner og sosialt entreprenørskap. Slike Rådskonklusjoner er planlagt for et møte for ministre for utdanning, ungdom, kultur og idrett (EYCS) 18. og 19. mai 2020.

**Økt bevissthet på ungdomsfeltet.** Kroatia ønsker å styre Rådets arbeid mot å styrke arbeid på ungdomsfeltet. Bakgrunnen er blant annet at mange unge ikke kjenner godt nok til hvilken rolle ungdomsorganisasjoner spiller for å fremme deres interesser. Dette er en hindring for at unge kan delta aktivt i samfunnsdebatten. Kroatia vil jobbe for å styrke bevisstheten om ungdomsfeltet gjennom å oppfordre til mer informasjon og kapasitetsbygging på dette feltet. Mulige politiske grep som kan tas for å støtte opp om dette vil diskuteres i Rådsmøtet 18. og 19. mai 2020.

**EUs ungdomsdialog.** Det kroatiske formannskapet planlegger å fortsette arbeidet med å gjennomføre EUs ungdomsdialog i tråd med EUs ungdomsstrategi for 2019-2027. Landet ser ungdomsdialogen som

en nøkkel til at ungdom kan engasjere seg i politiske beslutningsprosesser. Mer informasjon om dette finnes i avsnitt 4.4.2.

**Det europeiske solidaritetskorpsset.** Kroatia vil arbeide for å få vedtatt det foreliggende forslaget til forordning om Det europeiske solidaritetskorpsset, se avsnitt 4.4.4.

## 4.3 Barn

### 4.3.1 Barns rettigheter

20. november 2019 ble 30-årsjubileet til FNs barnerettskonvensjon feiret med høynivåkonferanse i Brussel. Blant deltagerne var H.M. Dronning Mathilde av Belgia, Europaparlamentspresident David Sassoli, daværende justiskommisær og nåværende visepresident for verdier og transparens i EU-kommisjonen Vera Jourová, en rekke Europaparlamentarikere og representanter for FN.

Flere påpekte at Barnerettskonvensjonen er det internasjonale juridiske instrumentet som er ratifisert av flest FN-medlemmer, og at konvensjonen innebar et viktig gjennombrudd for barns rettigheter. Det var likevel enighet om at man har en lang vei å gå før alle barn kan nyte godt av beskyttelsen som følger av konvensjonen.

Barnefattigdom og barn i migrasjon ble gjennomgående fremhevet som spesielt utfordrende.

Debatten ga et innblikk i EU-kommisjonens planer for å fremme barns rettigheter. Innleggene fra Kommisjonens visepresident Vera Jourová og Michael O'Flaherty, direktør for EUs byrå for grunnleggende rettigheter, var spesielt interessante i så måte.

Jourová påpekte av Barnerettskonvensjonen forandret måten verden ser på barn på. Konvensjonen er i dag verdens mest ratifiserte menneskerettighetsinstrument. Hun sa det likevel fortsatt er for mange barn som er fattige eller uten utdanning. Hun nevnte at EU-kommisjonen har jobbet for å lette situasjonen for barnemigranter, for eksempel i flyktningeleirer i Hellas. Den har også arbeidet for å fremme barnevennlige rettssystemer ut fra en tanke om at eventuell kontakt med rettsvesenet ikke bør være ytterligere traumatiserende for barn som allerede er i en vanskelig situasjon. Kommisjonen har også fokusert på barn som er utsatt for kriminalitet. For å sikre kompetanse om dette finansierer Kommisjonen blant annet etteropplæring av jurister og «barnehus», barnevennlige sentra der ulike etater samles for å bistå unge kriminalitetsofre og voldsvitner. Slike barnehus finnes i dag i 23 medlemsland. Kommisjonen støtter også ekspertfora og møteplasser om barns rettigheter.

Jourová gikk langt i å garantere at barns rettigheter også vil være en høy prioritet for Kommisjonen under Ursula von der Leyens ledelse. Den vil spesielt jobbe for å begrense barnefattigdom og foreslå en barnegaranti, som vil sikre alle barn i EU tilgang til grunnleggende tjenester (se avsnitt 4.3.2). Kommisjonen vil også bruke internasjonale handelsavtaler til å fremme nulltoleranse for barnearbeid. Den vil også utarbeide en strategi for barns rettigheter, som vil inkludere tiltak for å beskytte sårbare barn, beskytte barns rettigheter på nett, fremme barnevennlig justis og forebygge og motarbeide vold. Jourová vil se nærmere på hvordan Barnerettighetskonvensjonen og EUs charter om grunnleggende rettigheter virker i den digitale tidsalder. Hun uttalte at dagens rettigheter ble utviklet før den digitale utviklingen hadde kommet særlig langt – og poengterte at i dag må det unngås at «Facebook blir barnas far og Instagram barnas mor».

Michael O'Flaherty, direktør for EUs byrå for grunnleggende rettigheter, viste til at Barnerettskonvensjonen inspirerte en rekke europeiske juridiske initiativer, eksempelvis artikkel 24 om barns rettigheter i EUs charter om grunnleggende rettigheter. Det er dermed mye å feire når konvensjonen nå fyller 30, selv om det også er mye igjen å gjøre. O'Flaherty pekte spesielt på tre

områder som trenger innsats: (1) migrasjon, der barns situasjon i Europa er svært bekymringsfull. Mange barn i migrasjon er ubeskyttet og uten følge av voksne. O'Flaherty sa at standardene for å integrere barn som kommer til Europa også må styrkes. (2) fattigdom, der en fjerdedel av alle barn i EU lever i fattigdom, selv i en av verdens rikeste regioner. Romabarn er spesielt utsatt, 41% av disse lever i familier der folk går sultne til sengs. Til sammenligning gjelder dette bare 8% av andre barn i Europa. (3) barn i justissystemer. Selv om vi i Europa snakker om barnevennlig justis, kan justissystemer mange steder bedre beskrives som «barneuvennlige», særlig fordi det mangler oppmerksomhet rundt barns behov. EUs byrå for grunnleggende rettigheter vil foreslå flere tiltak i tiden som kommer. I migrasjon kan mye gjøres for å integrere barn bedre, blant annet gjennom utveksling av «*best practice*». For barnefattigdom mente O'Flaherty også at den kommende europeiske barnegarantien vil kunne bli banebrytende.

#### 4.3.2 Barnefattigdom

Som det fremgår av avsnittet om barns rettigheter ovenfor, står barnefattigdom høyt på den politiske dagsorden i Europa. I følge et [notat fra Europaparlamentet fra september 2019](#), lever rundt 21% av europeiske barn i fattigdom (målt som at inntektene i husholdningene der de bor er lavere enn 60% av medianinntekten i det aktuelle landet). I følge samme notat, lever 8.5% av europeiske barn i «*severe material deprivation*» og 9.3% i husholdninger der ingen har arbeid. Parlamentet understøtter at barnefattigdom er et problem i alle EUs medlemsland, selv om det er mest utbredt i Øst-Europa, Baltikum og Middelhavsregionen.

I 2013 vedtok Rådet en anbefaling om ["å investere i barn"](#). Her ble medlemslandene oppfordret til å legge bedre til rette for at foreldre kan komme i inntektsgivende arbeid, sikre barn tilgang til utdannings- og omsorgstjenester, sikre adekvate ordninger for barne- og familiestønader, og gjøre det lettere for barn å delta i aktiviteter utenfor skolearbeidet og i beslutningsprosesser som angår dem.

I 2017 la Europaparlamentet, Rådet og Kommisjonen fram [Den europeiske søylen for sosiale rettigheter](#). Den slår blant annet fast at barn har rett til utdanning og omsorgstjenester av god kvalitet, beskyttelse mot fattigdom og tiltak for å fremme like muligheter for alle.

Kommisjonen har oppgaven med å følge med på og støtte medlemsstatene når de gjennomfører anbefalingen om «å investere i barn» fra 2013 og søylen for sosiale rettigheter. I 2017 la den fram en [evaluering](#) av hvordan medlemslandene hadde gjennomført anbefalingen. Noen hovedfunn var at bildet av barn som risikerer fattigdom i Europa varierer kraftig fra land til land (fra rundt 15% i Norge, Sverige, Island, Finland og Danmark til mer enn 40% i Serbia, Bulgaria, Makedonia og Romania). Gjennomsnittet for EU var 26.9% (basert på tall fra 2015). Konklusjonen var at det i 2017 fremdeles var uakseptabelt mange fattige barn i Europa. Evalueringen fant også at mange land hadde gjort lite for å systematisere og styrke arbeidet mot barnefattigdom.

Europaparlamentet har lenge oppfordret Kommisjonen og medlemslandene til å innføre en europeisk barnegaranti. Parlamentet foreslo dette første gang i 2015, i en resolusjon om ["å redusere ulikheter med spesielt fokus på barnefattigdom"](#). Tanken var å sikre alle barn som lever i fattigdom tilgang til gratis helsetjenester, utdanning, omsorg, adekvat bolig og ernæring, som ledd i en integrert plan for å bekjempe barnefattigdom. Parlamentet oppfordret i 2017 igjen Kommisjonen til å utrede mulighetene for en slik ordning.

Von der Leyen-Kommisjonen, som tiltrådte i desember 2019, har satt denne saken høyt på sin politiske dagsorden. Den er utpekt som en prioritet på det sosiale området både i de [politiske retningslinjene](#) til von der Leyen fra juli 2019 og i meldingen ["et sterkt sosialt Europa"](#) av 14. januar 2020. I disse

dokumentene erklærer Kommisjonen at den vil legge fram planer for en europeisk barnegaranti i 2021, for å sikre alle barn tilgang til grunnleggende tjenester.

Det er for øvrig kjent at i alle fall to kommissærer vil bidra i arbeidet med å utrede en europeisk barnegaranti: Dubravka Suica, visepresident for demokrati og demografi, skal koordinere og arbeidskommissær Nicolas Schmit skal lede arbeidet.

Ut over de politiske erklæringene, arbeider Kommisjonen med en studie som ser på hvordan en mulig ordning kan bidra til å bekjempe fattigdom og sosial utestengelse, særlig blant de mest vanskeligstilte barna i EU, og sikre disse barna tilgang til de tjenestene som Europaparlamentet har fremhevet i sine resolusjoner. Studien har fokus på spesielt sårbare grupper, som barn i usikre familiesituasjoner, barn på institusjoner, flyktning- og migrantbarn og barn med funksjonsnedsettelse. En foreløpig rapport fra studien ventes ferdigstilt i løpet av første kvartal 2020. [En konferanse om resultatene](#) er planlagt i Brussel 17. februar 2020.

## 4.4 Ungdom

### 4.4.1 Europeisk ungdomsgaranti

Den europeiske ungdomsgarantien er en felles forpliktelse EUs medlemsland har påtatt seg til å sikre alle under 25 nye muligheter for utdanning, yrkesopplæring eller arbeid dersom de mister jobben eller faller ut av utdanningsløpet. Grunnlaget for forpliktelsen er en [Rådsresolusjon](#) fra april 2013.

Ifølge Kommisjonen, har ungdomsgarantien fungert godt så langt. Den mener at i tillegg til at europeisk økonomi har forbedret seg vesentlig siden finanskrisen, har ungdomsgarantien også hatt betydning. Tallene er i alle fall positive. Siden 2014 har mer enn 5 millioner unge registret seg i systemet årlig, og blant disse har mer enn 3.5 millioner takket ja til tilbud om arbeid, utdanning eller yrkesopplæring. Kommisjonen sier dessuten at på de 5 årene ungdomsgarantien har eksistert, har arbeidsmarkedet for unge forbedret seg kraftig. I dag er det 2.3 millioner færre unge arbeidsledige i EU og 1.8 millioner færre unge som faller utenfor arbeid, utdanning og yrkesopplæring. Ungdomsledigheten har sunket fra en topp på 24% i 2013 til 14% i 2019, og andelen i aldersgruppen 15 til 24 som faller utenfor disse systemene har sunket fra 13.2% i 2012 til 10.3% i 2018.

EUs vilje til å jobbe videre med ungdomsgarantien ble bekreftet med [Den europeiske søylen for sosiale rettigheter](#) fra 2017. Den nye Kommisjonen har også flagget denne saken høyt. Den er utpekt som en prioritet på det sosiale området både i de [politiske retningslinjene](#) til von der Leyen fra juli 2019 og i meldingen ["et sterkt sosialt Europa"](#) av 14. januar 2020. I disse dokumentene erklærer Kommisjonen at den vil foreslå tiltak for å styrke ungdomsgarantien i siste kvartal 2020. Målet er å gi flere unge bedre arbeids- og karrieremuligheter, spesielt utsatte unge, som ungdom med funksjonshemming, immigrasjonsbakgrunn og unge foreldre. Ungdomsgarantien skal nå gjøres til et permanent virkemiddel mot ungdomsarbeidsløshet. Budsjettet til ungdomsgarantien forslås økt og det vil bli innført rapporteringsforpliktelser for å sikre gjennomføring i alle medlemsland.

I alle fall tre kommissærer vil stå sentralt i arbeidet med å styrke ungdomsgarantien: Mariya Gabriel, kommissær for innovasjon, forskning, kultur, utdanning og ungdom er ansvarlig for Kommisjonens ungdomsarbeid. Dubravka Suica, visepresident for demokrati og demografi, skal motarbeide at unge forlater distriktsonråder, blant annet gjennom bruk av ungdomsgarantien. Arbeidskommissær Nicolas Schmit skal legge til rette for å hjelpe unge inn på arbeidsmarkedet. Han skal jobbe for forutsigbare arbeidsforhold for unge arbeidstagere og vil også vurdere å utarbeide tilbud om grunnleggende digital opplæring til unge som benytter seg av ungdomsgarantien eller er arbeidsløse.

#### 4.4.2 Europeisk ungdomsstrategi

Den europeiske ungdomsstrategien er rammeverket rundt medlemslandenes samarbeid på ungdomsfeltet for perioden 2019 til 2027. Grunnlaget er en [Rådsresolusjon](#) fra 2018. Strategien skal legge til rette for at ungdom kan delta aktivt i samfunnslivet. [Strategien](#) fokuserer på begrepene «engasjere», «knytte sammen» og «skape muligheter». Noe mer konkret innebærer dette at unge skal kunne bestemme over egne livsvalg, oppmuntres til å være aktive samfunnsborgere, hjelpe til mot sosial eksklusjon av ungdom og bidra til at politiske beslutningsprosesser tar høyde for unges ønsker og behov. Innenfor rammene av strategien har 11 målsetninger blitt definert gjennom en europeisk ungdomsdialog i 2017 og 2018, der unge europeere fra alle medlemslandene deltok.

Det kroatiske Rådsformannskapet vil våren 2020 fortsette arbeidet med å gjennomføre EUs ungdomsdialog i tråd med ungdomsstrategien. Kroatia ser ungdomsdialogen som en nøkkel til at ungdom kan engasjere seg i politiske beslutningsprosesser. Kroatia er tredje land ut i den inneværende «formannskapetstrioen» (Romania, Finland og Kroatia samarbeider tett, ettersom deres rådsformannskap etterfølger hverandre). Kroatia vil oppsummere det denne trioen har gjort det siste halvannet året for å følge opp EUs ungdomsstrategi. Trioen har fokusert på noen av de 11 målene i EUs ungdomsstrategi, knyttet til nøkkelbegrepet «å skape muligheter for ungdom». Kroatia samler og analyserer nå data om dette, og tanken er at Rådet skal vedta en resolusjon om å skape muligheter for unge på grunnlag av resultatene fra ungdomsdialogen så langt. Resultatene kan også inntas i Rådskonklusjonene om unge i distriktsområder, som er påtenkt for Rådsmøtet for ministre for utdanning, ungdom, kultur og idrett ((EYCS) 18. og 19. mai 2020.

På Kommisjonens side, er Mariya Gabriel, kommissær for innovasjon, forskning, kultur, utdanning og ungdom, ansvarlig for Kommisjonens arbeid med den europeiske ungdomsstrategien.

#### 4.4.3 Erasmus+

Erasmus+ er EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett. Norge deltar tradisjonelt som programland på lik linje med EUs medlemsland. Programmet har et eget ungdomskapittel med egne målsetninger for hva det skal støtte på ungdomsfeltet, som mobilitet for unge og ungdomsarbeidere.

Erasmus+ er verdens største utdanningsprogram, med et budsjett for perioden 2014 til 2020 på 14.7 milliarder euro. Europaparlamentet og Rådet forhandler nå om målsetninger, budsjett og regler for neste programperiode, som er 2021 til 2027. Utgangspunktet for forhandlingene er Kommisjonens [forslag til forordning](#) av 30. mai 2018 om Erasmus+ for den kommende programperioden. Parlamentets utgangspunkt for forhandlingene ble definert i en [resolusjon](#) i mars 2019, og bekreftet av det nyvalgte Europaparlamentet i juli 2019.

Både Kommisjonen, Parlamentet og medlemslandene mener at Erasmus+ er en suksesshistorie, og et godt eksempel på at det europeiske samarbeidet har positiv betydning for enkeltmenneskers liv. Partene er enige om at programmet bør styrkes i neste programperiode. Kommisjonen forslø opprinnelig (i 2018) å doble budsjettet, mens Parlamentet ønsker en tredobling. Den nye kommisjonspresidenten von der Leyen uttalte i 2019 at hun støtter Parlamentets forslag om tredobling. I meldingen ["et sterkt sosialt Europa"](#) av 14. januar 2020 slo hun også fast at Kommisjonen ønsker å gjøre Erasmus+ mer inkluderende, ved å gjøre det lettere tilgjengelig for ungdom med begrensede muligheter.

Under det finske Rådsformannskapet var det høsten 2019 forhandlinger mellom Parlamentet og Rådet om Erasmus+ for kommende programperiode. Partene ble enige om mye, men noen viktige spørsmål er foreløpig ikke løst. Dette gjelder blant annet budsjettet. På samme måte som for forhandlingene om flere andre EU-program, som for eksempel rettighets- og verdiprogrammet som beskrevet i avsnitt 3.9 ovenfor, har Parlamentet gjort det klart at det ikke vil forhandle videre før Rådet har avklart budsjetttrammene for neste programperiode. Rådet vil på sin side trolig ikke gå inn i forhandlinger om Erasmus-budsjettet før medlemslandene har blitt enige seg imellom om EUs langtidsbudsjett (*Multiannual Financial Framework, MFF*) for 2021-2027. Landene er per januar 2020 ikke enige om dette, og det spekuleres i at det kan bli vanskelig å oppnå enighet om MFF i Rådet før mot slutten av 2020. Foreløpig siste nytt er at Rådspresident Charles Michel har innkalt statslederne i EU-landene til toppmøte for å diskutere MFF 20. februar 2020.

Et annet viktig spørsmål i forhandlingene gjelder beslutningsmekanismene i programmet. Her ønsker Parlamentet å få et ord med i laget når overordnede og prinsipielle avgjørelser om innholdet i programmet og om budsjetttilførsler skal tas i løpet av programperioden. For medlemsstatenes side, må også dette spørsmålet diskuteres internt før forhandlingene med Parlamentet kan fortsette.

Et tredje uavklart spørsmål gjelder tredjelands, herunder EØS-/EFTA-landenes rettigheter til programdeltagelse.

Det er for øyeblikket vanskelig å si noe om når partene kan forventes å bli enige om disse spørsmålene. På Rådets side vil trolig de utstående spørsmålene måtte avgjøres på høyere nivå, før formannskapslandet Kroatia eventuelt kan forhandle videre på rådets vegne. Den kroatiske utdanningsministeren, Blaženka Divjak, fortalte Europaparlamentet 22. januar 2020 at Kroatia foreløpig ikke har fått mandat fra Rådet til å fortsette forhandlingene med Parlamentet om Erasmus+.

En [EFTA-posisjon til forslaget til nytt Erasmus-program](#) ble ferdigstilt 12. oktober 2018.

#### 4.4.4 Det europeiske solidaritetskorps

Det europeiske solidaritetskorps er et nytt europeisk initiativ, som er ment å gi unge mennesker muligheter til å delta i frivillig arbeid i hjemlandet eller andre steder. Målsetningen er å knytte unge sammen for å utvikle mer inkluderende samfunn, støtte sårbare mennesker og bidra til å møte samfunnsmessige utfordringer. Solidaritetskorps startet opp i desember 2016, og siden da har mer enn 93.000 unge europeere meldt interesse for å delta. Mer enn 10.000 har så langt deltatt i prosjekter, som for eksempel har dreid seg om miljø, kultur og støtte til migranter, barn og eldre.

Kommisjonen la i oktober 2018 fram [forordningsforslag](#) om nytt Solidaritetskorpsprogram for perioden 2021 til 2027. Forhandlingene har kommet omtrent like langt som forhandlingene om nytt program for Erasmus+, se avsnittet ovenfor. Samme overordnede problemstillinger gjenstår for Parlamentet og Rådet å bli enige om for de to programforslagene, og det er for øyeblikket vanskelig å si noe om når partene kan forventes å bli enige i disse sakene.

#### 4.4.5 Ny database for ungdomsstatistikk

EUs statistikkbyrå, Eurostat, har lansert en ny database med informasjon om unge europeere mellom 16 og 29. [Databasen](#) gir tilgang til all informasjon Eurostat har om unge i denne aldersgruppen. Databasen er ment for ungdom selv, foreldre, lærere, politiske beslutningstakere og andre som søker informasjon om forhold som for eksempel hvor mange i en bestemt aldersgruppe i EU eller per

medlemsland som har hatt praktikantjobber, har brukt internett for å søke jobb eller bor sammen med foreldre.

## 4.5 Familie

### 4.5.1 Direktiv om balanse mellom arbeid og privatliv (*Work-Life Balance*)

Å hjelpe europeiske familier med å balansere mellom arbeid og privatliv er for tiden en viktig sak i Brussel. Et nytt direktiv om dette ble vedtatt 20. juni 2019 og i [de politiske retningslinjene](#) fra juli samme år signaliserte Ursula von der Leyen at hennes Kommisjon vil følge med på hvordan medlemsstatene gjennomfører dette regelverket. Den årlige likestillingsoversikten fra Det europeiske instituttet for likestilling (EIGE), som kom 15. oktober 2019, hadde også spesielt fokus på «*work life balance*» (se avsnitt 3.3.2 ovenfor). Kroatia, som leder Rådets arbeid våren 2020, vil blant annet analysere konsekvenser av langtidsomsorgsoppgaver for balanse mellom arbeid og privatliv og kvinnedeltagelse i arbeidslivet, se avsnitt 3.2.

Det større bildet er her at gjennomsnittlig kvinnelig yrkesdeltagelse i EU er på bare 64,3%. Det er også klare forskjeller mellom kvinner med og uten barn (8.8% flere kvinner uten barn er yrkesaktive). Kvinner tar seg også av flere ubetalte omsorgsoppgaver i hjemmet. Dette var bakgrunnen for at Kommisjonen for flere år siden la fram forslag om å oppdatere direktiv 92/85/EØF (svangerskapsdirektivet). Dette forslaget møtte imidlertid så sterk motstand at Kommisjonen i 2015 trakk det tilbake. Kommisjonen la deretter i 2017 fram forslag til nytt direktiv om «*Work-life Balance*». Dette direktivforslaget ble vedtatt sommeren 2019 som [direktiv \(EU\)2019/1158](#).

Det nye regelverket om arbeid og privatliv er ett av de første lovverkene som kommer på plass under [Den europeiske søylen for sosiale rettigheter](#). Formålet er å forbedre kvinners situasjon på arbeidsmarkedet gjennom å legge til rette for bedre fordeling av omsorgsoppgaver i hjemmet. Direktivet har en «livssyklusstilnærming» og er bredere enn svangerskapsdirektivet (direktiv 92/85/EØF). Det innfører rettigheter til pappapermisjon og omsorgspermisjon, som er nytt på europeisk nivå. I tillegg styrkes europeiske regler om foreldrepermisjon og rettigheter til å be om fleksible arbeidsordninger. Direktivet inneholder harmoniserte minimumskrav, og landene står som utgangspunkt fritt til å gå ut over disse.

Blant annet forplikter direktivet landene for første gang til å sikre rett til minst 10-dagers pappapermisjon fra jobb i forbindelse med fødsel. I pappapermisjonen skal far ha rett til økonomisk stønad som minst må være på nivå med det han har krav på ved sykdom. Det er opp til det enkelte land å definere hvem som kvalifiserer som fedre i denne forbindelse. Her er grunntanken at det er forholdet mellom foreldre og barn som skal være avgjørende, ikke forholdet mellom foreldrene. Pappapermisjonen kan bare tas ut i forbindelse med fødsel.

Foreldrepermisjonsrettighetene gjelder derimot både ved fødsel og adopsjon. Landene er forpliktet til å vurdere om det er behov for spesielle tilpasninger i reglene for foreldrepermisjon for foreldre som adopterer, funksjonshemmede foreldre eller barn med funksjonshemming eller langtids sykdom. Foreldrepermisjon gjelder begge foreldre. Foreldrepermisjon er ikke nytt på europeisk nivå, det vil være individuell rett til 4 måneder som før. Det nye er at den ikke-overførbare delen, som før var 1 måned, nå blir minimum 2 måneder per forelder. Nivået på økonomisk stønad under foreldrepermisjon er overlatt til det enkelte land, men må være «adekvat».

Direktivet innfører også for første gang felleseuropeiske rettigheter til 5 dagers omsorgspermisjon årlig for arbeidstakere med omsorgsforpliktelser for nærstående. Direktivet gir også arbeidstakere med barn rett til å be arbeidsgiver om fleksible arbeidsordninger.

Landene har tre år på seg til å gjennomføre direktivet, til 2. august 2022. Et unntak fra dette gjelder kravet til å sikre at to måneder av foreldrepermisjonen ikke kan overføres mellom partnerne, der landene har 5 års gjennomføringsfrist, til 2024. I Norge vurderer departementene for tiden rettsakten. Dersom den anses EØS-relevant, akseptabel og innlemmes i EØS-avtalen, vil forslag til gjennomføring av reglene i norsk rett bli sendt på høring.

#### 4.5.2 Foreldrepermisjon – dom mot Norge

EFTA-domstolen frifant 16. desember 2019 Norge i en sak som gjaldt mulig brudd på gjeldende ikke-diskrimineringsdirektiv (2006/54/EF), se [EFTA-domstolens sak E-1/18](#). EFTAs overvåkingsorgan hadde reist saken fordi det mente at Norge bryter ikke-diskrimineringsdirektivet når det gjelder rettigheter til foreldrepenger i forbindelse med fødsel. Etter folketrygdloven § 14-13 har far bare rett til foreldrepenger dersom mor oppfyller et aktivitetskrav, det vil si at hun er i arbeid, utdanning eller lignende. Mors rett til foreldrepenger er imidlertid ikke tilknyttet noe tilsvarende aktivitetskrav når det gjelder fars situasjon. Overvåkingsorganet mente derfor at det norske aktivitetskravet strider mot forbudet i likestillingsdirektivet mot forskjellsbehandling i ansettelses- og arbeidsvilkår på grunn av kjønn (artikkel 14(1)(c) i direktivet).

EFTA-domstolen viste til at formålet med den norske foreldrepengereordningen er å sikre foreldrenes økonomi i forbindelse med fødsel og adopsjon. Domstolen mente at det ikke nødvendigvis er noen sammenheng mellom dette formålet og foreldrenes ansettelsesforhold i arbeidslivet, blant annet fordi foreldrepenger kan innvilges på andre grunnlag enn arbeidsinntekt, som for eksempel militærtjeneste og arbeidsløshetsstrygd. Domstolen fant derfor at den norske foreldrepengereordningen faller utenfor det som skal forstås som «ansettelses- og arbeidsvilkår» i direktivets forstand. Det norske aktivitetskravet strider dermed etter domstolens oppfatning ikke mot direktivets forbud mot forskjellsbehandling i ansettelses- og arbeidsvilkår på grunn av kjønn.

#### 4.5.3 Trygdekoordineringsforordningen

Kommisjonen la 13. desember 2016 fram forslag til endringer i trygdeforordningen (883/2004) og gjennomføringsforordningen (987/2009). Formålet var å forsøke å forenkle, tydeliggjøre og gjøre det lettere å håndheve regelverket.

Forhandlingene om forslaget har imidlertid vist seg vanskelige, både mellom medlemsstatene og mellom Rådet og Parlamentet. På vegne av Rådet, inngikk det rumenske formannskapet våren 2019 en foreløpig avtale med Parlamentet, men denne ble avvist da medlemsstatene vurderte forhandlingsresultatet i etterkant. Finland, som var formannslandsland for Rådet høsten 2019, forhandlet videre med Parlamentet, men fikk heller ikke støtte fra tilstrekkelig mange medlemsland i Rådet for sine forslag. Lite har skjedd i saken siden desember 2019, da foreløpig siste forhandlingsmøte fant sted. Da den kroatisk arbeidsministeren, Josip Aladrović, 22. januar 2020 redegjorde i Parlamentets arbeids- og sosialkomité (EMPL) for landets planer for Rådets arbeid våren 2020, var det lite konkret informasjon å hente når det gjelder framdrift i denne saken. Dette var til forveksling ganske likt et tilsvarende møte i samme Parlamentskomité i juli 2019, da heller ikke representantene for det daværende finske formannskapet svarte direkte på spørsmål om planer for videre arbeid med revisjon av trygdekoordineringsforordningen.

Mulighetene for å kjøpekraftsjustere/indeksregulere familieytelser for arbeidstagere som har familiemedlemmer bosatt i andre land enn der de jobber har vært et diskusjonstema under forhandlingene. Dette er imidlertid ikke ett av de gjenstående spørsmålene i forhandlingene nå. Det

ser ut til at de medlemslandene som ønsket å få innført muligheter for kjøpekraftsjustering i den reviderte forordningen tapte denne kampen.

Østerrike innførte likevel kjøpekraftjustering av familieytelser fra 1. januar 2019. Kommisjonen innledet 24. januar 2019 traktatbruddsak mot landet, fordi den mente slik indeksering strider mot EU-retten og diskriminerer arbeidstagere på grunn av oppholdssted. 25. juli 2019 sendte Kommisjonen Østerrike en grunngitt uttalelse (*reasoned opinion*), som er siste skritt i Kommisjonens prosedyrer før den kan reise sak mot et medlemsland for EU-domstolen. Dette er per januar 2020 siste formelle skritt fra Kommisjonens side i denne saken. Kommisjonens offisielle begrunnelse for å innlede traktatbruddsak kan leses i denne [pressemeldingen](#).